

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket
Svenska språket

”KOMMER VOVVEN”
En studie av verbalsyntax i småbarnsbilderböcker

Lisa Loenheim

SPECIALARBETE, 10 POÄNG
Svenska språket, fördjupningskurs 2 (61–80 poäng)
Vårterminen 2007
Handledare: Anders-Börje Andersson

Sammandrag

I uppsatsen jämförs verbalsyntaxen i småbarnsbilderböcker med målgruppens språk, med syfte att avgöra hur barnspråksnära författarna skriver. Urvalet av böcker utgår från en lista utgiven av Regionbibliotek Västra Götaland med rekommenderade böcker för barn upp till 2 år. Följande författare är representerade i studien: Barbro Lindgren, Anna-Clara Tidholm och Catarina Kruusval.

Uppsatsens teoretiska ram är den generativa grammatiken och metoden är kvalitativ. Generativ analys används för att undersöka korrelationen mellan barnboksspråkets och barnspråkets syntaktiska komplexitet, dvs. närvaro/frånvaro av funktionella fraser som *Inflection Phrase* (IP) och *Complementizer Phrase* (CP) som medger komplexa, finita satser. Generativ teori används också för att förklara frekventa, avvikande syntaktiska fenomen som deklarativa VS-satser och subjektlösa yttranden i barn- och barnboksspråket.

I resultatdelen konstateras att författarna i sina enklare serier skriver barnspråksnära. Böckerna förutsätter ingen CP-grammatik. Tidholm använder icke-finitet, Lindgren och Kruusval finita men enkla yttranden. Vidare nyttjar Lindgren satstypen VS och Tidholm subjektlösa yttranden. Dessa barnspråksnära fenomen förekommer inte hos Kruusval, som genomgående använder SV(O)-ordföljd. I den mån CP-satser förekommer i Lindgrens och Tidholms mer avancerade böcker handlar det om en återkommande formel som barnet bekantas med. Kruusval använder däremot ett mycket komplext språk med många olika CP-strukturer och avsaknad av barnspråksnära drag i sin mer avancerade serie. Sammanfattningsvis dras slutsatsen att de författare som förhåller sig mest fria till kravet på korrekthet, Anna-Clara Tidholm och Barbro Lindgren, också skriver mest barnspråksnära – och deras förenklingsstrategier bedöms medföra stilistiska vinster.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Bakgrund.....	1
1.2. Syfte.....	1
2. Tidigare forskning.....	2
3. Teori.....	4
3.1. Teoretisk ram för uppsatsen	4
3.2. Introduktion till den minimalistiska analysmodellen	5
4. Verbalsyntax i barnspråket	8
4.1. Infinita och finita yttranden	8
4.2. Subjektslöshet	11
4.3. Inversionssatser, XVS och VS.....	14
4.4. Hjälpverbssatser och yttranden med satsnegation	19
4.5. Sammanfattning av verbalsyntaxen i barnspråket.....	22
5. Material.....	24
6. Metod.....	25
7. Resultat	27
7.1. Presentation av böckerna: innehåll och form.....	27
7.1.1. Barbro Lindgren.....	27
7.1.2. Anna-Clara Tidholm.....	28
7.1.3. Catarina Kruusval.....	30
7.2. Språket i barnböckerna.....	31
7.2.1. Barbro Lindgren.....	31
7.2.2. Anna-Clara Tidholm.....	34
7.2.3. Catarina Kruusval.....	39
7.3. Utelämning av led som förenklingsstrategi	42
7.3.1. Barbro Lindgren.....	43
7.3.2. Anna-Clara Tidholm.....	43
7.3.3. Catarina Kruusval.....	43
7.4. Syntaktisk komplexitetsgrad: VP, CP eller IP?	44

7.4.1. Barbro Lindgren.....	45
7.4.2. Anna-Clara Tidholm.....	46
7.4.3. Catarina Kruusval	47
7.5. Hur barnspråksnära skriver författarna?	48
8. Avslutande diskussion.....	52
Material.....	54
Referenslista.....	55
Bilaga: Rekommenderade böcker för barn upp till 2 år.....	59

Tabell- och figurförteckning

Figur 1. Verbfrasens uppbyggnad i generativ grammatik.....	5
Figur 2. Generativ analys av några vanliga satstyper/fraser.....	6
Figur 3. Skillnaden mellan en språkvarietet med och en utan funktionella kategorier (hela trädstrukturen resp. ellipsen).	9
Figur 4. VP-yttrande inlett av innehållsadverbial.....	15
Tabell 1. Fördelning (%) mellan satser med rak och omvänd ordföljd hos barn med svenska som första- resp. andraspråk	16
Figur 5. Fördelning mellan yttrandetyper i <i>Max</i> -böckerna.....	31
Figur 6. Fördelning mellan yttrandetyper i <i>Här är det lilla huset</i>	34
Figur 7. Fördelning mellan yttrandetyper i <i>Nalle Hej!</i> -serien.....	35
Figur 8. Fördelning mellan yttrandetyper i <i>Knacka på!</i> -serien.....	37
Figur 9. Fördelning mellan yttrandetyper i <i>Ellen och Olle</i> -böckerna....	40
Figur 10. Fördelning mellan yttrandetyper i <i>Lilla Tulla</i> -böckerna	41

1. Inledning

1.1. Bakgrund

För en tid sedan läste jag en intervju med författaren Barbro Lindgren. Hon berättade om sin bilderboksserie om Max, som riktar sig till de allra minsta barnen, och beskrev den kritik de första *Max*-böckerna möttes av i början på 1980-talet, på grund av det ”ogrammatiska” språket. Meningar som *Kommer vovven* – verbinitiala påståendemeningar – skulle inte de bidra till fördröjd språkutveckling hos barnen? Var det verkligen pedagogiskt försvarbart att förmedla ett sådant, felaktigt språk?¹

Jag blev genast intresserad av denna debatt. Som nybliven förälder har jag lätt att intressera mig för frågor som rör barnlitteratur. Intervjun fick mig att fundera över språket i småbarnsböcker. Hur anpassar man språket i böcker för de minsta barnen, som är i början av sin språkutveckling? Självklart har bilden stor betydelse, men i bilderböcker med text, måste rimligen texten vara viktig och anpassas efter barnens språkförmåga. Vilka förenklingsstrategier är då möjliga, hur mycket och på vilket sätt får man förenkla? Går gränsen vid det korrekta skriftspråket, det korrekta talspråket (om något sådant existerar) eller är det rentav tillåtet att skriva så som barn talar? I den här uppsatsen beskrivs hur några barnboksförfattare förhåller sig till dessa frågor i praktiken.

1.2. Syfte

Syftet med uppsatsen är att beskriva verbalsyntaxen i barnböcker som rekommenderas för barn upp till 2 år och relatera denna till forskning och teori om barns språkutveckling, för att se hur nära barnens språk barnboksförfattarna väljer att lägga sina texter. En aspekt som kommer att undersökas är graden av syntaktisk komplexitet, sedd ur ett generativt grammatiskt perspektiv; därför kommer jag företrädesvis att presentera och diskutera barnspråksforskning som utgår från generativ teori.

---

¹ Intervjun återfinns i *För de allra små!*, Sörenson (2001:20–25).

2. Tidigare forskning

Barnlitteraturforskning är ett relativt nytt forskningsfält i Sverige. Den första akademiska avhandlingen kom 1964 då Klingberg disputerade inom pedagogik med avhandlingen *Svensk barn- och ungdomslitteratur 1591–1839*. Svenska Barnboksinstitutet (bildat 1967) bevakar barnlitteraturforskning och i deras serie har utkommit en rad akademiska och populärvetenskapliga verk om barnlitteratur, huvudsakligen med litteraturvetenskaplig inriktning, se t.ex. Edström (1991), (1994) och (1997), Klingberg (1991), Kåreland (1999) och (2001), Rhedin (2001).

Språkvetenskapliga undersökningar av barnböcker är mer sällsynta. Inom Umeåprojektet ”Populära böcker för flickor och pojkar” har tillkommit några rapporter med företrädesvis språksociologisk inriktning, se exempelvis Henes avhandling *Den dyrkade Lasse och stackars lilla Lotta* (1984) om könsstereotyp användning av personbeskrivande adjektiv och adverb i långserieböcker (böcker där samma huvudperson återkommer i bok efter bok).

Stilistik och pedagogisk adaption i barnböcker har undersökts av Klingberg (1968) och Jaukkuri (1971). Diskussionen om adaption, anpassning efter målgrupp, är ett återkommande tema i barnlitteraturforskning. Begreppet definieras av Klingberg (1972), som urskiljer fyra typer av adaption i barnböcker. Barnböckernas begränsade omfång och illustrationstäthet är utslag av **mediaväljande adaption**. **Stoffväljande adaption** innebär att författaren anpassar berättelsens innehåll med hänsyn till de erfarenheter barnet kan förväntas ha. Med **formväljande adaption** avser Klingberg att barnboksförfattaren normalt väljer ett koncentrerat (spännande) händelseförlopp sett ur barnets perspektiv. **Stilväljande adaption** slutligen handlar om ”sättet att uttrycka sig språkligt”, hänsynstagande till barnets läsförmåga (Klingberg 1972:95–101). Hos Klingberg uppfattar litteraturvetaren Edström en tendens att betrakta adaptionen som ett inskränkande instrument. Edström ser istället konstnärliga möjligheter i adaptionen. Att skriva så, att man möter barnen i deras fantasifullhet, nyfikenhet och språkliga lyhördhet, innebär en konstnärlig utmaning och uppmanar till nya stilistiska grepp, framhåller hon (Edström 1977:11–13).

En omfattande studie av barnboksspråk har utförts av Lundqvist (1992) i avhandlingen *Språklig anpassning: Syntaktisk analys av ett barnboksmaterial*. Författaren gör en stilistisk–textlingvistisk analys av ett antal barn- och ungdomsböcker utgivna runt år 1960 respektive 1975 med målgrupperna nybörjarläsare, barn i mellanåldern 11–12 år, och tonåringar över 15 år. Lundqvist studerar språkliga variabler som läsbarhetsforskningen uppmärksammat som viktiga i bedömningen av en texts tillgänglighet: meningslängd, fundamentalslängd, grad av underordning samt vissa textlingvistiska aspekter. Lundqvist finner en hög grad av adaptation i böckerna för den yngsta målgruppen, medan böckerna för de två andra målgrupperna uppvisar små inbördes skillnader i syntaktisk och textlingvistisk svårighetsgrad. Studien påvisar även en enklare syntax i böckerna från 1975 än dem från 1960.

Om språkvetenskapliga undersökningar av barnböcker är ovanliga, gäller detta i än högre grad böcker för de minsta barnen.¹ Håkansson (1998) utgör ett undantag. Hon har studerat komplexitetsgraden i ett urval småbarnsbilderböcker: *Max*-böckerna (Barbro Lindgren), *Totte*-böckerna (Gunilla Wolde) och *Ture*-böckerna (Anna-Clara och Thomas Tidholm). Håkansson konstaterar att *Totte*- och *Ture*-böckerna har ett relativt komplext språk med en genomsnittlig meningslängd på närmare åtta ord, nästan en fjärdedel bisatser och stor lexikal variation, medan *Max*-böckerna är mycket talspråkliga med en genomsnittlig meningslängd på tre ord, total avsaknad av bisatser och mycket liten lexikal variation. Håkansson noterar även en hög grad av inversionssatser i barnboksmaterialet, XVS-satser i *Totte*- och *Ture*-böckerna och VS-satser i *Max*-böckerna (Håkansson 1998:111–115)

Litteraturprofessorn Ulla Rhedin har i avhandlingen *Bilderboken – på väg mot en teori* (2001) och i *Bilderbokens hemligheter* (2004) skrivit om bilderböcker utifrån ett litteraturvetenskapligt och bildteoretiskt perspektiv. Rhedin framhåller betydelsen av en genomtänkt, dynamisk relation mellan text och bild, där texten inte säger allt och bilden tillåts vara något mer än en avspegling av texten (Rhedin 2004:35–36, 61–63, 99–101), se också Rhedin (2001:106–128) för ett utförligare resonemang om relationen text–bild.

---

¹ Gregersen (1974:243) delar in småbarnsböcker i fyra kategorier: **pekböcker** (i huvudsak endast bilder – utan något sammanhang), **bildberättelser** (illustrationerna bildar en sammanhängande historia, ev. kompletterade med en mycket enkel text), **bilderböcker** (text och bild löper parallellt, texten är något mer avancerad, men bilden stödjer textuppfattningen) och **illustrerad småbarnsbok** (texten är det primära, punktvisa illustrationer förekommer i syfte att göra boken mer tilldragande). Min uppsats innefattar de tre första kategorierna; med en term lånad från Rhedin (2004:47–49) kommer jag att skriva om **småbarnsbilderböcker**.

3. Teori

3.1. Teoretisk ram för uppsatsen

Jag har valt generativ teori som ram för min uppsats. Anledningarna till detta är flera. För det första syftar den generativa grammatiken till att inte bara beskriva, utan också förklara olika grammatiska fenomen – med hänvisning till den medfödda, inre grammatiken (Platzack 1998:5–6). Ett generativt perspektiv kan därför ge redskap att förstå fenomenen i barn(boks)språket som vid en första anblick ger ett inkorrekt intryck.

För det andra vilar den generativa grammatiken på en trovärdig teori om språkutvecklingens natur. Enligt Chomskys nativistiska språk teori beror barnets snabba modersmålsinläring på en medfödd språktilläggnademekanism, Language Acquisition Device (LAD), som innehåller kunskap om universella grammatiska drag. Med LAD som hjälp gäller det ”bara” att iaktta mönster i omgivningens språk för att ställa in språkspecifika parametrar, t.ex. utröna om det aktuella språket är ett OV-språk eller ett VO-språk (Håkansson 1998:11, 13).

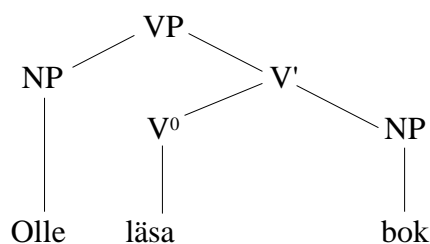
För det tredje, vilket följer av antagandet om LAD, utgör den generativa grammatiken ett redskap för att studera syntaktisk komplexitetsgrad, då den identifierar vilka språkliga drag som är universella och lätt erövrats av ett barn och vilka som är språkspecifika och erövrats något senare. Ur ett generativt perspektiv ökar den syntaktiska komplexiteten med de språkspecifika dragen (jfr Platzack 1998:236–237).

Sedan Chomsky först introducerade den generativa grammatiken vid mitten av 1950-talet, har en rad versioner av generativ grammatik presenterats. Med det minimalistiska programmet från 1990-talet introducerades en avskalad analysmodell. En viktig distinktion i modellen är den mellan **svaga** och **starka drag**. Starka drag är språkspecifika, grammatiska särdrag som syns i språkliga yttranden, t.ex. V2 i svenska språket. Liksom i parameterteorin antas barnet födas med en förprogrammering på universella (svaga) drag i den inre grammatiken (t.ex. ordföljden specificerare > huvudord > komplement). Språkinläring handlar om att iaktta vilka drag som är starka i det aktuella språket, som barnet hör omkring sig. Språkutveckling ses som ett resultat av medfödd kunskap och prägling (Platzack 1998:1, 6–8, 36–37, 236–237).

3.2. Introduktion till den minimalistiska analysmodellen

Språkliga yttranden antas i generativ grammatik inte bara bestå av lexikala kategorier som verb, substantiv och prepositioner. För att förklara hur yttranden struktureras, antas även förekomsten av funktionella kategorier, som reglerar olika grammatiska betydelser: **Complementizer Phrase** (CP) markerar typ av språkhandling och satstyp (t.ex. deklarativ eller interrogativ sats; huvud- eller bisats). **Inflection Phrase** (IP) styr tempus- och kongruensböjning av verbet. De lexikala och funktionella kategorierna antas samverka i språkliga yttranden, vilka kan analyseras i en hierarkisk frasstruktur (Magnusson 2007:183, 187, 201–206).

I den minimalistiska analysmodellen används beteckningen **fras** för att beskriva förhållandet mellan de språkliga enheterna specificerare, huvud och komplement. Till skillnad från i traditionell grammatik räknas även satser som fraser. I en verbfras (VP) i minimalistisk grammatik är V^0 huvud och tar ett **inre argument** som komplement, vanligen objekt, NP (nominalfras). Huvud och komplement utgör en enhet, V' (utläses V-prim eller V-bar). V' är underordnad VP. Till V' , och på samma hierarkiska nivå, kan fogas en specificerare. I verbfrasen utgörs den av verbets **yttre argument**, vanligen subjektet, se mitt exempel i figur 1 där jag valt ett infinit yttrande, för att markera frånvaron av funktionella kategorier som reglerar tempus och finitet (Platzack 1998:41–43, 48).

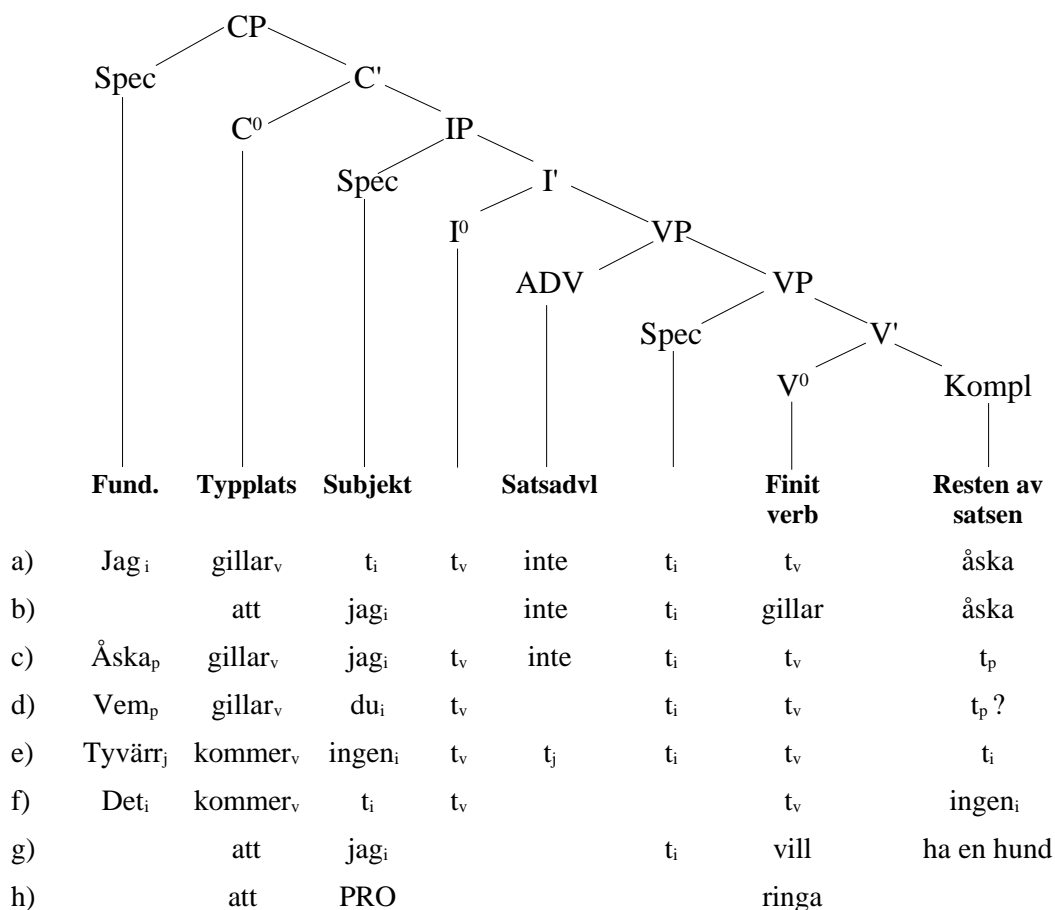

FIGUR 1. *Verbfrasens uppbyggnad i minimalistisk grammatik.*

Samma frasstrukturer förekommer i alla typer av fraser. Fraser (XP) byggs hierarkiskt genom projektioner. Huvud och komplement projiceras till X' , X' utvidgas med specificerare och projiceras till XP. Fraser kan också utvidgas genom adjunktion; en fras eller ett huvud läggs då till en annan fras eller ett annat huvud (lika till lika), utan att värdet på den ursprungliga frasen förändras (Platzack 1998:41, 44–45). I figur 2 är satsadverbialsplatsen adjungerad till VP och värdet VP kvarstår.

I den minimalistiska modellen utgår man från att ett led kan flytta från sin basgenererade plats i frasstrukturen. Det lämnar då ett spår t (trace) på den ursprungliga platsen. Spåren markerar att ett led har flera representationer i strukturen, men bara realiseras fonetiskt på en plats. Spåren markeras med index som samindicerar spåret och det framflyttade ledet (Magnusson 2007:186).

Vi skall nu studera hur några satstyper analyseras i den minimalistiska modellen. I figuren nedan kombineras trädstrukturen med Platzacks förslag till satsschema (återgivet något förenklat), som utgår från en gemensam plats, **typplats**, för finit verb i huvudsats och subjunktion i bisats (Platzack 1998:93). Spåren markeras här med v för verb, i för subjekt, j för satsadverbial och p för objekt i verbkomplementet, Kompl.

FIGUR 2. *Generativ analys av några vanliga satstyper/fraser.*

I svenska satser genereras verbet i V^0 . Det finns emellertid ett starkt finitdrag i C^0 , som i huvudsats drar verbet till sig. Att det är starkt betyder att flyttningen syns i yttrandet. Ett svagt drag i I^0 gör att verbet på väg till C^0 måste passera I^0 för att böjas i tempus och finithet. Då det är

svagt syns flyttningen inte i yttrandet. I bisats sker däremot ingen flyttning av verbet; platsen C^0 upptas av subjunktion och verbdraget i I^0 är svagt, så verbet kvarstår i V^0 (men tempusböjs), därav skillnaden i ordföljd verb – negation i huvudsats och bisats, jfr exempel (a) och (b) i figur 2.¹ Finitdraget i C^0 har till uppgift att förankra yttrandet i tid och rum. I bisats förankras satsen genom härledning till den överordnade sats som subjunktionen markerar (Magnusson 2007:188–189). Subjektet antas genereras i Spec-VP. Ett starkt drag attraherar det till Spec-IP, subjektsplatsen, där det knyts till verbet med dess tempus (svenskan saknar subjekt–verb-kongruens). Därifrån kan det flytta vidare till Spec-CP (Platzack 1998:122–128). Inverterade satser bildas när ett annat led än subjektet intar Spec-CP, jfr (2c) med topikaliserat objekt och (2d) med en frågeordsfråga. Som i andra huvudsatser flyttar verbet från V^0 till C^0 , subjektet genereras i Spec-VP, men flyttar bara till Spec-IP, varvid V2 (verbet led 2 i huvudsats) upprätthålls (Platzack 1990:110–111).

Satser med ergativa verb, dvs. intransitiva övergångsverb, exempelvis *komma* och *gå*, utgör ett undantag från principen ”subjekt i Spec-VP”. Subjektet, det enda argumentet, genereras i stället som inre argument i verbets komplement i VP. Det måste dock flytta till Spec-IP för att knytas till verbets tempus, jfr (2e). Alternativt kan ett egentligt subjekt stå kvar i VP och koindexeras med ett formellt subjekt i Spec-CP, som tempusmarkerats i Spec-IP, jfr (2f), varvid inverterad ordföljd uppstår utan flyttning av subjektet (Platzack 1990:111–113).

Hjälperb har till skillnad från huvudverb inga egna argument, utan genereras som huvud i en VP, vars komplement är en annan VP med infinitiv huvudverb i V^0 . Huvud verbet styr hjälperbssatsens tematiska roller. I (2g) är *ha* huvudverb och frasen *ha en hund* i Kompl. utgör en egen VP med verbet som huvud och nominalfrasen som huvudets komplement (Platzack 1998:145–148, 152).

En annan konstruktion med infinitiv verb som komplement är kontrollinfinitiven, där ett underförstått subjekt i infinitivfrasen (här fetstilt) kontrolleras av ett led i den överordnade satsen, jfr *Jag lovade henne att ringa*. Infinitivfrasen är en CP och det underförstådda subjektet (*jag*) ersätts av en tom kategori *PRO* (från pronomen), som kontrolleras av matrissatsens subjekt, se (2h). *PRO* anger den tematiska roll som sammanhänger med verbet i infinitivfrasen (här: agent). Till skillnad från spår behöver *PRO* inte vara resultatet av flyttning och härledas till en antecedent jfr följande exempel där *PRO* saknar antecedent: *Att PRO bada bastu är skönt* (Platzack 1998:151–152, 201–202).

¹ I det följande sker hänvisningar till specifika exempel i figur enligt mönstret ”se (2a)” där siffran avser figurens numrering och bokstaven det specifika exemplet.

4. Verbalsyntax i barnspråket

I följande kapitel skall vi studera verbalsyntaxen i barnspråk, utifrån tidigare forskning och generativ teori. Särskild uppmärksamhet kommer att ägnas åt tre vanliga fenomen i barnspråk: icke-finita yttranden, subjektslöshet och deklarativa VS-satser. Som en röd tråd genom kapitlet löper frågan om när och hur funktionella kategorier, som medger finithet, utvecklas. För att komma nära denna utveckling studeras i ett eget avsnitt hjälpverbssatser och negerade satser, som är något av nyckelkategorier till förståelsen av de funktionella kategorierna, och dessutom frekventa satstyper i mitt barnboks-material.

4.1. Infinita och finita yttranden

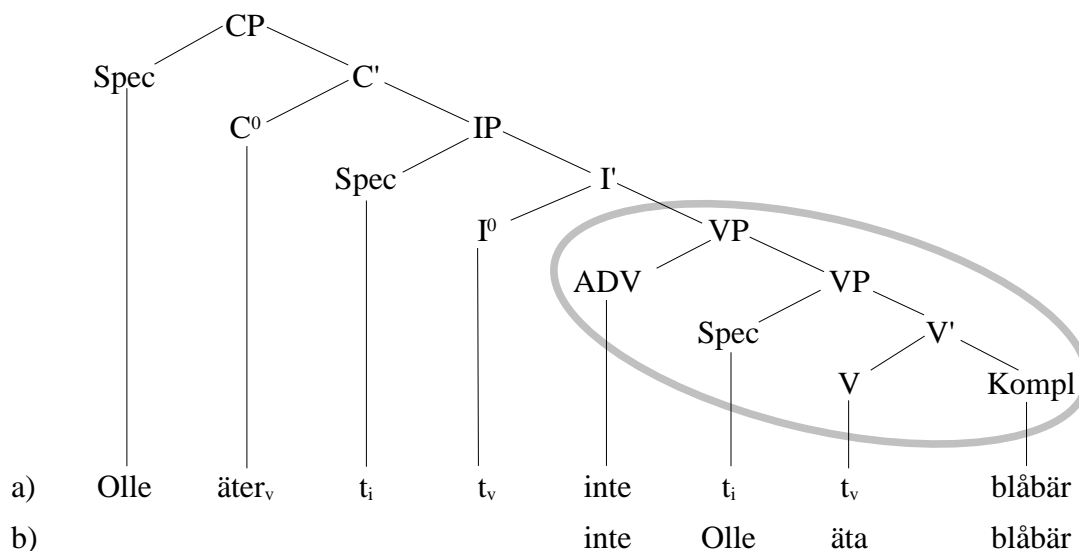
Utmärkande för tidigt barnspråk är det komprimerade formatet. Så mycket som möjligt skall sägas med så få ord som möjligt. Efter en tid av ettordsyttranden brukar tvåordsyttranden dyka upp i åldern 1,5 till 2 år, och med den blir barnets grammatik synlig. Nu förmår barnet kombinera två ord i samma intonationsfras, och orden betraktas som skilda enheter. Vanliga yttranden är utpekande yttranden med *titta* eller *där* + substantiv, enkla nominalfraser (*Stor pippi*), verblösa kopulayttranden (*Embla glad*) och infinita verbyttranden. Av det komprimerade formatet följer, att barnet tvingas välja bort något av verbets argument, varvid följande strukturer kan iakttas: SV (*Embla äta*), VO (*Äta mat*) eller VA (*Äta nu*). Treordssatsen uppträder vanligen redan några veckor efter tvåordssatsen. Därefter tillväxer satserna snabbt. Först utvidgas nominalfrasen med (fler) attribut och artiklar. Sedan byggs verbfrasen ut med hjälpverb och kopulaverben *är/var/blir* börjar användas. I nästa skede konstruerar barnet längre meningar med grammatiska morfem, såsom böjningsändelser, prepositioner och konjunktioner, liksom pronomen och olika typer av adverbial (Pettersson 1985:91–93, 97–98).¹ När subjunktioner börjar användas kommer också bisatserna. Relativbisatser

¹ Enstaka prepositioner, t.ex. *i, på, till*, kan dyka upp i tvåårsåldern, följt av konjunktioner. Verbpartiklar kommer före prepositioner (Håkansson 1998:89–92, 41).

brukar komma först, redan i tvåårsåldern (Håkansson 1998:70–71, Plunkett & Strömquist 1990:71).

I det följande skall vi studera utvecklingen av finithet. Platzack (1990) anför hypotesen att icke-finita yttranden är ett resultat av att barn i ett tidigt skede producerar ”små satser”, som ryms i VP. De saknar den universella grammatikens funktionella fraser, IP och CP, som medger komplexa, finita satser. Yttrandena i VP är enkla och normalt infinita, men de kan innehålla både subjekt och komplement, och VP-strukturen reglerar ordningen mellan leden. Negerade yttranden är möjliga i VP-grammatiken, då satsadverbialsplatsen adjungeras till VP, men de blir per automatik preverbala (Platzack 1990:107–108, 111).

I figur 3 åskådliggörs skillnaden mellan en språkvarietet med funktionella kategorier (vuxna; hela trädstrukturen och ex. a) och en utan funktionella kategorier (små barn; ellipsen och ex. b).

FIGUR 3. Skillnaden mellan en språkvarietet med och en utan funktionella kategorier (hela trädstrukturen resp. ellipsen).

Avsaknaden av funktionella kategorier, FC (Functional Categories), förklarar inte bara icke-finithet, utan också varför tidigt barnspråk saknar topikaliserade satser (topikaliserat led står i Spec-CP) och bisatser (subjunktion i C⁰), jfr figur 2. Enligt Platzack börjar barn konsekvent producera finita yttranden ungefär samtidigt som bisatserna börjar komma – nämligen när funktionella kategorier utvecklats. Eftersom C⁰ är platsen för det finita verbet i huvudsats och subjunktion i bisats är det naturligt att finithet och bisatser erövrats samtidigt (Platzack 1990:111–115).

Varför tillåter då små barn icke-finita yttranden som huvudsats? Platzack (1993:78) anför en pragmatisk förklaring till icke-finita yttranden och VP-struktur i tidigt barnspråk. De funktionella kategoriernas uppgift är att knyta handlingen i tid och rum via finithet, tempus och modus. Små barn är upptagna av det som är här-och-nu och behöver således inte dessa kategorier. Platzack hänvisar till Piagets tes om att barn successivt övergår från ett egocentriskt till ett socialt stadium. Först när barnet mognat något och börjar relatera sitt jag till andra jag uppstår behovet av att förankra yttranden i tid och rum.¹

Platzack (1993) försöker också svara på frågan om när de funktionella kategorierna utvecklas, genom att studera ett omfattande korpusmaterial med inspelningar av Embla, Tor och Freja i åldrarna 20–27 månader (Lange & Larsson 1972, 1973; Lange 1974, 1975, 1976; Larsson 1975, 1977). I den tidigare delen av materialet, Early Early Swedish (EES) (MLU² upp till 1,52), kan funktionella kategorier varken påvisas eller entydigt avvisas. Ett fåtal finita verb förekommer, men bara i enkla satser där de finita verben kan förklaras som lexikala varianter av infinit verb. Enda undantaget är ett verb som används både i finit form i huvudsats och infinit form i hjälpverbssats, vilket tyder på erövring av funktionella kategorier. I den senare delen av materialet, Late Early Swedish (LES) (MLU 1,55–1,98), finner Platzack flera indikationer på funktionella kategorier, bl.a. frågeordsfrågor, subjektverb-inversion vid icke-ergativa verb och negerade huvudsatser med postverbal negation (jfr figur 2). Barn uppvisar stora individuella skillnader vad gäller yttrandelängd, MLU. I Lange & Larssons studie uppnådde Freja och Embla LES vid 23 månaders ålder, men Tor hade vid 26 månaders ålder ännu inte uppnått stadiet (Platzack 1993:66–77). Det tycks således vara så, att målgruppen för de barnböcker som ingår i min studie, barn upp till 2 år, är i brytpunkten mellan ett VP-system och en grammatik med funktionella kategorier.

---

¹ Piagets teorier har dock inte fått stå oemotsagda. Vygotsky framhåller att barnet från början är inriktat på kommunikation och tidigt använder ett socialt tal. Både Piaget och Vygotsky iakttog barns benägenhet att prata för sig själva, men de drog vitt skilda slutsatser. Piaget talar om ett "egocentriskt tal" och ser det som tecken på det lilla barnets oförmåga att kommunicera. Vygotsky betecknar fenomenet som "private speech" och framhåller att barnet använder det i en övergångsfas, när barnet skall lära sig att inte bara använda talet i kommunikativt syfte, utan också som ett redskap för tänkande (se t.ex. Svensson 1998:36–37).

² MLU = Mean Length of Utterance, mätt i genomsnittligt antal morfem per yttrande. Måttet används för att mäta språklig komplexitet, se Brown (1973:53–55).

4.2. Subjektslöshet

Vi har redan konstaterat att barnets första verbyttanden i tvåordsstadiet normalt är infinita. Vanliga strukturer är subjekt + infinit verb, jfr *Olle äta*, och verbinledda subjektslösa yttranden, exempelvis strukturen infinit verb + objekt, *Äta blåbär*. Även när barnet erövrat finitheten kvarstår tendensen att utelämna subjektet.

Rizzi (2005) diskuterar utifrån generativ teori subjektslöshet i icke-finita och finita konstruktioner och konstaterar att fenomenet är regelstyrt. Han framhåller det logiska i barns tendens till subjektsutelämnning vid infinita yttranden (*Äta blåbär*). I målspråket kräver den infinita verbfrasen avsaknad av subjekt och PRO ersätter subjektet (infinitivfrasen fetmarkerad): *Jag lovade henne att (PRO) äta blåbär varje dag* (jfr ovan, 3.2.). Den enda – dock väsentliga – skillnaden som Rizzi iakttar, och som diskuterats i föregående avsnitt, är den att barn tillåter infinit yttrande som huvudsats (Rizzi 2005:83–84).

När Rizzi (2005) diskuterar subjektslösa *finita* yttranden gör han en distinktion mellan språk som tillåter utelämnande av pronominala subjekt (italienska och flera andra romanska språk), se (1) och språk som inte accepterar detta fenomen (flera germanska språk; t.ex. svenska, *min anm.*), se (2).

- (1) (Io) parlo italiano
- (2) *(I) speak English

Utifrån denna distinktion antas förekomsten av en nollsubjektsparameter, dvs. en till den universella grammatiken fogad parameter som ställs positivt i vissa språk (Null Subject Languages, NSL), negativt i andra (non-Null Subject Languages, non-NSL).¹ Rizzi framhåller att även barn med ett non-NSL som målspråk tenderar att frekvent utelämna subjekt (2005:74–76), se exempel (3) från danska Jens, 2 år och exempel (4) från Embla (1;11 år).

- (3) ___ er ikke synd (från Rizzi 2005:75)
- (4) ___ äter blåbär (från Lange & Larsson 1973:72)

Det kan vara frestande att betrakta detta som ett slumpmässigt resultat av barns benägenhet att ekonomisera och utesluta led. Rizzi (2005:75) hänvisar dock till Bloom (1990), där det framkommer att just subjektet

¹ I NSL antas lilla *pro*, en tom kategori som delar vissa egenskaper med *PRO*, kunna ersätta subjektet i alla ställningar i finita satser. (Rizzi 2005:82, Platzack 1998:206)

särskilt ofta utelämnas. Bloom jämförde subjeks- och objektsutelämning i en korpus med engelskspråkiga Adam, Eve och Sarah. Av de obligatoriska subjekten uteslöts 55 procent, medan endast 9 procent av de obligatoriska objekten utelämnades (Bloom 1990:500).

Enligt Rizzi (2005:75) är subjeksutelämning mycket vanligt i icke-nollsubjektsspråk hos barn upp till tre år. Han framhåller att det inte kan bero på en felinställning av nollsubjektsparemetern. Barn vars målspråk är ett non-NSL är nämligen mer restriktiva med subjeksutelämning än barn som har ett nollsubjektsspråk som målspråk. Barn med non-NSL tillåter subjeksutelämning när subjektet står högst i satsen, i *Specifier of the root*, se (5) och huvudsatsen i (7), men inte när det står på subjeksplatsen, dvs. efter frågeordsfrågor (hädanefter *Wh-*) och i bisats, se ex. (6) och bisatsen i (7) (Rizzi 2005:80–83).

- (5) (dis) Goes there
- (6) Where *(dis) goes
- (7) ___ know what I maked

Barn som har ett NSL som målspråk tillåter, i enlighet med målspråket, subjeksutelämning i alla ställningar, dvs. även efter *Wh* och i bisats (Rizzi 2005:82):

- (8) Dove ___ va
'Where ___ goes'
- (9) ___ so che cosa ___ hai detto
'___ know what ___ have said'

Tidig subjeksutelämning i barnspråket är alltså ett annat fenomen än subjeksutelämning i NSL-språk, och därmed inte ett resultat av en felinställd nollsubjektsparemetern. I non-NSL-språk tycks barn tidigt uppfatta det negativa värdet på nollsubjektsparemetern, men av någon anledning räknar de med möjligheten att utelämna subjektet högst i satsen (Rizzi 2005:82–83). Varför?

Håkansson (1998) anför hypotesen att barn bildar satser utifrån pragmatiska snarare än grammatiska regler. Medan vuxna bildar satser med tema och rema, utesluter barn ofta temat (vanligen subjektet). Eftersom barnspråket är så kontextbundet fungerar detta ofta utmärkt, jfr följande exempel, där Joakim och hans mamma talar om en kula (Håkansson 1998:54–55): ”Trilla NER”, säger Joakim med utelämnat subjekt. Att Joakim kan hantera subjekt visar han dock när han senare säger ”Jag HITTA den”. I det första yttrandet är subjektet underförstått och därmed

”onödigt” att uttrycka. I det senare, där Joakim är glad och stolt över att han hittat kulan, är subjektet viktigare.

Rizzi avfärdar den här typen av förklaringar: Hur kan man med en sådan förklaringsmodell förstå systematiken i barns subjektutelämning? Varför utelämnas t.ex. aldrig subjektet (hur känt det än är) efter frågeord i finita meningar, jfr (6) ovan (Rizzi 2005:86–87)?

Bloom (1990) anför en annan icke-grammatisk hypotes, som förklaring till den höga frekvensen av subjektlösa satser i sin studie. Han menar att konstruktionen av meningar kräver mycket processning och stor ansträngning hos det lilla barnet. I början av meningen har barnet flest element att processa i arbetsminnet och därför är det störst risk att tidiga element i satsen tappas, vilket ger högre frekvens av subjektlöshet än objektutelämning (Bloom 1990:501–502).

Rizzi (2005) invänder: Av Blooms antagande följer att frekvensen av utelämnade led borde sjunka successivt högerut i satsen. Men undersökningar visar en skarp gräns mellan första platsen i satsen med hög frekvens av utelämnade led och resten av satsen där utelämnningar sällan förekommer. Rizzi medger dock att Blooms processningshypotes har relevans. I Blooms studie medgav subjektlösa satser längre verbfraser än satser med subjekt (Bloom 1990:495–497). Kanske, anför Rizzi, är subjektutelämning (först i satsen) mer trolig när barnet processar en komplex verbfrasstruktur? Processningsskäl kan bidra till att barnet väljer att utelägna subjektet, men samtidigt, menar Rizzi, måste subjektlöshet ses som en fullgod grammatisk möjlighet i tidigt barnspråk (Rizzi 2005:87–88).

Rizzi (2005:90) jämför barns subjektutelämning högst i satsen med topic drop i germanska språk. Topic drop innebär att ett topikaliserat led som förstås av kontexten kan utelämnas. Ofta utelämnas objekt ([*det*] *Vet jag inte*), men även referentiella subjekt kan utelämnas, jfr den kursiverade satsen i exempel (10) från Mörnsjö (2002:80)¹:

(10) Här har vi en bild. (*den*) Kommer från Karin i Sollentuna.

Utmärkande för topic drop är, att subjektet/objektet endast kan utelämnas om det står högst i satsen. Om ett annat led upptar Specifier of the root ger subjektutelämning en ogrammatisk konstruktion (Rizzi 2005:90), jfr exempel (11):

(11) *Från Karin kommer (*den*)

---

¹ I svenskan tillåts även utelämning av icke-referentiella subjekt högst i satsen, jfr (*det*) *Regnar mycket i dag* (mitt exempel) (Rizzi 2005:90–91).

Subjektet kan aldrig utelämnas när det står på subjeksplats i IP, dvs i topikaliserade satser som i (11) och i bisatser. Enligt Rizzi visar fenomen som topic drop att barn vid subjeksutelämning högst i satsen nyttjar en möjlighet som också används av vuxna. Han antar att subjeksutelämning på denna plats är en fullgod grammatisk möjlighet i den universella grammatiken och förklarar det på följande sätt: Enligt Empty Category Principle måste tomma kategorier, med undantag av *pro/PRO* kunna härledas till en antecedent. Spec-CP är högst i satsen och saknar antecedent, därför är Spec-CP undantagen regeln och tomt fundament tillåts (i viss kontext). Enligt Rizzi utelämnar barn subjekt högst i satsen i finita satser också innan de erövrat CP, vilket han förklarar med att de i en övergångsfas nyttjar IP som satsens rot i deklarativer. I denna fas är subjeksplatsen, Spec-IP, Specifier of the root och generell subjeksutelämning högst i satsen medges (till skillnad från topic drop hos vuxna där utelämningen är begränsad till kontextgivna subjekt och objekt) (Rizzi 2005:84–85, 90–93, 95–96, 100–101).

4.3. Inversionssatser, XVS och VS

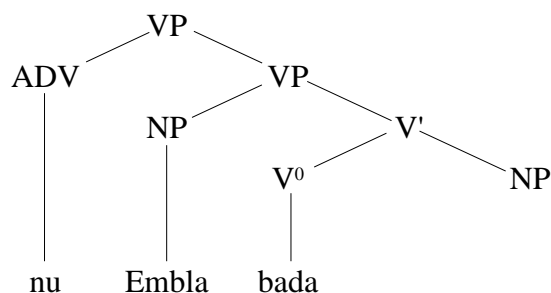
Svenskan ger som bekant rika möjligheter till varierad ordföljd. Nästan vilket led som helst kan flytta fram till fundamentalsplatsen före det finita verbet. Förutsättningen är subjekt–verb-inversion, dvs. att subjektet då intar subjeksplatsen *efter* verbet, så att verbet ändå blir andra led i satsen, varvid strukturen XVS uppstår (*Nu äter jag*). Denna möjlighet utnyttjas i hög grad. Cirka 40 procent av svenska satser är inverterade i vuxenspråket (Håkansson & Nettelbladt 1993:133).

Hur ser det då ut hos barnen? XVS-strukturen är komplex och kräver normalt funktionella kategorier. Undantaget är yttranden med ergativt verb, där inverterade satser i VP t.ex. ”Komma in häst” (Freja 2;1 år)¹ följer naturligt av det faktum att subjektet genereras efter det ergativa verbet, jfr (2e och 2f) (exemplet från Lange 1976:49). Inverterade satser med transitivt verb kan däremot inte produceras inom VP, jfr (3b). Ordföljden med subjektet efter verbet kan vid transitiva verb endast åstadkommas genom att verbet flyttar från V⁰ till C⁰, se (2c).

I Platzacks analys (1990:111) kan adverbial inleda yttranden i VP-systemet, men då med rak ordföljd; adverbet intar den till VP adjungerade satsadverbialsplatsen, följt av subjekt och infinit verb på tredje plats i satsen. I Lange & Larssons korpus återfinns ett fåtal sådana V3-satser, jfr *Nu Embla bada* (2;0) (Lange & Larsson 1973:79). Vi bör inte

¹ Första siffran i åldersangivelsen anger antal år, andra siffran antal månader

förvånas över att satser som *Nu Embla bada* är ovanliga. Det förefaller rimligt att anta att satsadverbialsplatsen i ett tidigt skede reserveras för negationer och att barn först i ett senare skede, kanske när funktionella kategorier erövrats, börjar betrakta den som en tänkbar plats även för innehållsadverbial.¹

FIGUR 4. VP-yttrande inlett av innehållsadverbial.

Barn iakttar mycket tidigt det starka finitdraget i C⁰ i svenskan, vilket möjliggör inverterade V2-satser med icke-ergativa verb, t.ex. *Nu badar Embla*. I finita satser är V3-yttrandet mycket sällsynta hos svenska barn; de tycks inte ha något problem med inversion (Platzack 1998:245).

Subjekt-verb-inversionen i svenskan är däremot ett fenomen som andraspråksinlärare har svårt att ta till sig. I en studie inom Lunda-projektet (Håkansson & Nettelbladt 1993) jämfördes graden av inversion hos svenskfödda barn (2–3 år) och tvåspråkiga barn (4–6 år) som kommit till Sverige i fyraårsåldern och börjat lära sig svenska som sitt andraspråk, L2 (Language 2), hade stora problem med inversion. De föredrog strukturen SV(X). Den raka ordföljden behölls när adverb så småningom började topikaliseras, med resultatet ASV. De svenska barnen, L1 (Language 1), producerade en stor andel inverterade satser redan i tvåårsåldern, företrädesvis VS, dvs. satser utan topikaliserat led. I nästa steg hade inversionssatserna utsatt topikaliserat led, AVS. De svenska barnen ”hoppade över” stadiet ASV, som andraspråksinlärarna hade svårt att passera. Håkansson & Nettelbladt antyder att skillnaden kan bero på prägling på omvänd ordföljd hos de svenskfödda barnen (1993:133–141, 143–146, tabellen sammanställd från tabeller på s. 137–139).

¹ Satsadverbialsplatsen nyttjas frekvent för negationer i VP-satser av typen *Inte mamma tvätta* (Embla 2;0) i Lange & Larsson (1973:85); mer därom i 4.4.

TABELL 1. *Fördelning (%) mellan satser med rak och omvänd ordföljd hos barn med svenska som första- resp. andraspråk*

		Ålder	SV(X)	ASV	VS	AVS
L1	Karin	1;11	65	–	35	–
		2;7	57	–	–	43
		3;1	62	–	–	38
	Martin	2;8	46	–	44	10
		2;11	57	1	27	15
		3;1	72	–	5	23
L2	Helena	4;0	100	–	–	–
		4;1	100	–	–	–
		4;3	79	17	–	4
	Hannibal	5;5	84	12	–	4
		5;9	50	3	2	45
		6;0	64	2	3	31

Tabell 1 visar att de svenskfödda barnen producerade inverterade satser i stor utsträckning – ungefär i samma utsträckning som vuxna. Den enda skillnaden tycks vara att barnen i studien i högre grad än vuxna producerade inverterade satser utan topikaliserat led, dvs. VS-satser. Att VS-satser är vanliga i barnspråk, visar också andra studier. I Lange & Larssons material finns flera belegg i tidiga åldrar, se Lange & Larsson (1973:80) och Lange (1975:31, 41, 46–47; 1976:49). Håkansson & Nettelbladt (1993:140) konstaterar utifrån den egna studien, Håkansson (1991) och Lange och Larssons korpusmaterial, att VS-satser är vanligast i åldern 1;11 till 2;6.

Hur kan då den höga frekvensen av VS-satser i barnspråk förklaras? Först och främst kan vi konstatera att deklarativa VS-satser inte är unika för barn. Svenska språket betraktas traditionellt som ett V2-språk, men många studier påvisar förekomsten av deklarativa VS- och andra V1-satser, se t.ex. Dahlbäck & Vamling (1983), Mörnjö (2002) och Lindström & Karlsson (2005).

Mörnsjö (2002) skiljer mellan VS-satser där ett obligatoriskt element utelämnats (Obligatory Element Absent, OEA) och VS-satser där alla obligatoriska argument är utsatta (Obligatory Element Participant, OEP). I Mörnjöns analys är båda typerna (X)VS-strukturer med ett fonetiskt orealiserat element i Spec-CP (S. 1–2). I den första kategorin ingår topic drop, där ett topikaliserat argument kan utelämnas om det

förstås av kontexten, se den kursiverade satsen i (12) och utelämning av formellt subjekt, se (13). Den tredje VS-typen, ofta (men ej hos Mörnsjö) benämnd narrativ inversion, har alla obligatoriska argument utsatta, men till synes tomt fundament, se kursiveringen i (14) (Mörnsjö 2002:66–67, 70–72, 89–90).

(12) Topic drop: Störde jag dig? (<i>det</i>) Gjorde du faktiskt.	}	OEA
(13) Utelämnat FS: (<i>det</i>) Kom sjuhundrafemtio stycken [...] (från Mörnsjö 2002:72 resp. 67).		
(14) Narrativ inversion: Så låg han bara där. (<i>då</i>) Kom han in där. (från Dahlbäck & Vamling 1983:10)	}	OEP

Termen narrativ inversion kommer av iakttagelsen att VS-satser är vanliga i (dramatisk) återgivning av ett skeende, jfr Dahlbäck & Vamling (1983:6). Mörnsjö anser att även dessa (OEP-satserna) är dolda (X)VS-strukturer med ett icke fonetiskt realiserat led i fundamentet, normalt ett adverb som anger en temporal eller logisk relation (*[då] Kom han in där*) (S. 90–92).¹

Den höga frekvensen av VS hos barn tyder på att de tillåter VS också i andra kontexter än dem Mörnsjö beskriver. I tvåordsstadiet skulle man kunna tänka sig att de inverterade satserna per automatik blir VS-satser; satserna rymmer inget topikaliserat led, jfr Håkansson (1998:56). Detta förklarar dock inte den höga frekvensen av VS hos barn som lämnat tvåordsstadiet. Dessutom kan man fråga sig varför barn över huvud taget har en sådan förkärlek för inverterade satser, att de väljer omvänd ordföljd oavsett om de har något led att topikalisera eller inte.

Inom ramen för Lundaprojektet, som refererades ovan, studerades spontantalet hos totalt sex svenskfödda barn i åldrarna 2–3 år. Så mycket som 10 procent av de deklarativa satserna med subjekt och verb var VS-satser (Håkansson 1994:53).² Nästan alla VS-satser, 97 av 101, var exempel med narrativ inversion eller satser utan icke-referentiellt subjekt *det*.³ I sin analys finner Håkansson skäl att dela upp VS-satserna efter det led de inleds med (Håkansson 1994:53–56), se nedan:

¹ Mörnsjö (2002) analys avviker så från Rizzi (2005) där topic drop markerar tom Spec-CP (se 4.2.) och Platzack (1998) som antar tomt fundament vid narrativ inversion (S. 104–106). Mörnsjö OEP-analys bygger på Dahlbäck & Vamlings (1983) iakttagelse om ett underförstått adverb vid narrativ inversion (1983:6–7).

² Det framgår inte huruvida satserna är finita eller inte, men av de exempel Håkansson (1994:54–56) anger, är endast en sats otvetydigt infinit.

³ Håkansson skiljer inte mellan dessa kategorier, med argumentet att det är svårt att avgöra vad som är vad i barnspråket; det kan vara oklart om barnet försöker producera ett bestämt eller obestämt subjekt (*Kommer vovven* = narrativ inversion; *Kommer en vovve* = *det*-lös sats) (Håkansson 1994:53).

Första led i Lundaprojektets VS-satser

Hjälpsverb 36 st.

Ergativt verb 35 st.

Transitivt verb 15 st.

Intransitivt verb 5 st

Kopulaverb 10 st.

Håkansson (1994:57–58) skiljer ut och ger en separat analys av hjälpverbssatserna, som vi skall återvända till i avsnittet om hjälpverb. Nyckeln till förståelsen av övriga V1-konstruktioner finner Håkansson i de ergativa verben. Vid ergativa verb genereras subjektet i verbets komplement i VP och i presenteringskonstruktioner kan det kvarstå där, koindexerat med formellt subjekt i fundamentet: *Det kommer ingen*, jfr (2f). Man kan därför förvänta en högre grad av inversion vid ergativa verb än andra verb. Detta bekräftades i studien. Det visade sig att de vuxna samtalsdeltagarna i studien vid det ergativa verbet *kommer* använde 70 procent XVS- eller VS-ordföljd (!) i samtal med barnen, t.ex. *Kommer flodhästen där*, att jämföra med genomsnittet 40 procent subjekt–verb-inversion för svenska satser (Håkansson 1994:57). Därmed fick barnen en hög frekvens av modellyttranden med ordföljden verb > subjekt. Därför, menar Håkansson, är det inte konstigt att VS-strukturerna var så vanliga hos barnen vid ergativa verb (t.ex. ”Går den”). Håkansson antar att barnen präglas på inverterad ordföljd i ergativ kontext och övergeneraliserar den. VS-fenomenet uppträder först vid ergativa verb och sprider sig sedan till transitiva verb (”Tar Niklas den”) och (icke-ergativa) intransitiva verb (”Åskar det då”) och kopulaverb (”Är nu mamma där”) (Håkansson 1994:53–57).

VS i ergativ kontext skulle också, i min analys, kunna ses som en rest från VP-systemet där VS-ordföljden är given, då subjektet genereras i verbets komplement, jfr (2e). Platzack (1990:112–113) antar visserligen att subjektet faktiskt kan flytta inom VP, från sin basgenererade position efter det ergativa verbet till spec-VP före verbet, jfr följande exempel [_{SpecVP} Den_i [_{Vo} ramla [_{NP} t_i]]]. Den analysen förefaller märklig. Antagandet om flyttningar i en VP-grammatik anser jag försvaga den generativa teorin, då en viktig utgångspunkt är att de funktionella kategorierna styr flyttningar.

Lundaprojektets studie visar så att fenomenet VS är vanligare och mindre reglerat i barnspråk än hos vuxna. Samtidigt verkar VS-satser vara ett naturligt steg på vägen mot XVS-satser, jfr tabell 1.

Hittills har vi studerat tydliga VP- resp FC-strukturer med inversion. I Lundaprojektets studie förekommer dock inverterade yttranden som

inte lika lätt låter sig insorteras i något av dessa system: ”PLOCKA Erik” och ”ÄTA häst” (Håkansson 1998:55–56). Det första yttrandet fälls i samband med att Erik (2;5) går omkring på golvet och låtsas plocka något. Han tittar upp och säger ”PLOCKA blomma. PLOCKA Erik” (S. 55). Tolkningen finit verb, *plockade*, är inte utesluten, men av sammanhanget tycks analysen IFV rimligare. I det andra exemplet *Äta häst* förstår man av sammanhanget att häst otvetydigt är subjekt, vilket ger VS med transitivt infinit verb (S. 55–56). Vi har alltså två satser som har både VP- och FC-egenskaper. Verbets infinita form antyder VP, men inom VP borde inversion med transitivt verb inte vara möjlig. Inversionen pockar på FC-analys, men då borde verbet varit finit.

4.4. Hjälpverbssatser och yttranden med satsnegation

I det här avsnittet skall vi studera två komplexa satstyper som kan ge information om utvecklingen av funktionella kategorier: hjälpverbssatser och yttranden med satsnegation. Jag diskuterar dem i samma avsnitt, eftersom analysen av den ena strukturen förutsätter analys av den andra.

Många av barnets första verbyttanden är infinita inte på grund av det utsatta verbets form, utan för att ett hjälpverb saknas. ”Ha blåbär” (Embla 1;11 i Lange & Larsson 1973:71) är rimligen en dold hjälpverbssats: *'jag vill ha blåbär'* (snarare än *'Jag har blåbär'*). Enligt Håkansson (1998:66) erövrar barn hjälpverb i samband med negation. De säger alltså *jag vill inte före jag vill*.¹ Satsnegationen dyker normalt upp i tvåårsåldern (Plunkett & Strömquist 1990:47–48). Med ett undantag är Emblas tidigaste yttranden med modala hjälpverb negerade: ”vill inte” och ”jag vill inte” (flera belägg i åldern 1;11) (Lange & Larsson 1973:85, 99). När det gäller hjälp verbet *vill*, skulle man kunna tänka sig en semantiskt baserad förklaring till att det typiskt uppträder tillsammans med negation; det är kanske lättare och mer användbart för ett litet barn att markera vad man *inte* vill göra i en given situation, än att tänka ut vad man vill göra.

Modala hjälpverb, som tycks vara tidigast, används ofta som ensamt verb, *jag vill inte*. Strukturen med hjälpverb och huvudverb förekommer dock mycket tidigt hos Embla och i åldern (1;11) flera gånger: ”vill ha korgen”, ”har gått sönder”, ”vill inte ha den”. En månad senare uppträder den kompletterad med subjekt: ”Embla får titta”. Men ofta saknas

¹ Exempelen i Håkansson (1998:66) är modala hjälpverb. Det framgår inte om det också gäller tempusbildande hjälpverb.

hjälp verbet, t.ex. när Embla säger: ”Embla fått present” (2;1) och ”inte ha den” (2;0) (Lange & Larsson 1973:92, 85, 71). De modala hjälpverben skiljer sig från andra verb i barnspråket så till vida att de alltid förekommer i finit form (Håkansson & Dooley Collberg 1994:113). En arbetshypotes skulle kunna vara att funktionella kategorier erövrats när hjälpverbssatserna uppträder. Låt oss återkomma till detta.

En intressant iakttagelse i barnspråk gäller placeringen av negationen. Den tycks så gott som alltid placeras *efter* finit verb och *före* infinit verb, vilket ger korrekta huvudsatser med hjälpverb, jfr *jag vill inte*. Negationen före infinit verb ger hos Embla (2;0) yttranden som ”inte ha den”, ”inte gömma barnet” och ”inte mamma tvätta”. Lange & Larsson betraktar de två första exemplen som likställda med ”vill inte ha den”, dvs. satser med dolt hjälpverb (Lange & Larsson 1973:85, 56). Det är rimligt att anta funktionen hjälpverbssats 'vill inte ha den' snarare än huvudverbsats 'har den inte'. Men till formen är snarare *inte ha den*, *inte gömma barnet* och *inte mamma tvätta* likställda; exemplen är VP-strukturer med en till VP adjungerad negation (jfr figur 3), till skillnad från *vill inte ha den* där negation efter finit verb tyder på en funktionell kategori över VP.

Plunkett & Strömquist (1990:49) anför en pragmatisk analys för att förklara den produktiva strukturen NEG + IFV. I vuxnas tal till barn är konstruktionen vanlig i förmaningar som *Inte röra spisen*, vilket ger barn en hög frekvens av modellyttranden med NEG + IFV, jfr också SAG (Bd 4:825). Ett sådant resonemang är rimligt. Men barns regelbundna negationsplacering – före infinit verb och efter finit verb – kan också förklaras i en strikt generativ analys. I VP-strukturen är placering före verbet enda möjligheten och i VP är verbet (vanligtvis) infinit. När funktionella kategorier erövrats blir verben finita och den enda möjliga placeringen av negationen är efter verbet i huvudsats.

Håkansson & Dooley Collberg (1994:107–109) konstaterar att negerade finita yttranden först uppträder i huvudsats med hjälpverb – i tvåårsåldern. Satser som *Jag vill inte* förekommer då parallellt med infinita satser som *inte ha den*. I nästa steg (2;4 år) när CP är erövrad, produceras korrekt negerade huvudsatser med postverbal negation både i hjälpverbs- och huvudverbskontext: *Den kan inte gå/Han niger inte*. Observera att barnet nu förmår komplettera hjälpverb med huvudverb.¹

¹ Håkansson & Dooley Collbergs studie (1994) bygger på en analys av negerade yttranden hos Embla, Freja, Ask och Tor (Lange & Larsson 1977) och tidsangivelserna torde ange ett genomsnitt. Hos Embla finns redan i åldern (1;11) en korrekt negerad huvudverbssats *Älg säger inte mu* och ett exempel med ”vill inte + IFV”. Den senare strukturen är produktiv i åldern (2;0) (Lange 1973:85–86).

Man frågar sig förstås varför hjälpverbskontexten gynnar korrekt negering. Håkansson och Dooley Collberg (1994) visar dock att detta bara gäller huvudsatser. När barn framåt treårsdagen börjar använda negerade bisatser klarar de från början korrekt negationsplacering i huvudverbskontext (*som inte läser*), medan hjälpverbskontexten ger felaktig placering av negationen mellan hjälpverb och huvudverb (*som jag har inte läst*). Först vid 3,5 års ålder placeras negationen preverbalt i bisats med hjälpverb (1994:108–110).¹ I svenskan sker som bekant ingen verbflyttning i bisats. Huvudverbsbisatser tyder på att samma princip gäller i barnspråket, medan hjälpverbsbisatser tyder på motsatsen. Hjälp verbet verkar flytta från V⁰ till C⁰, liksom i huvudsats.

Håkansson & Dooley Collberg anför en alternativ, och mer tillfredsställande analys. Författarna antar att hjälpverb genereras i I⁰ i små barns språk och aldrig utsätts för verbflyttning. Detta skulle förklara varför negationen alltid kommer *efter* hjälpverb, vilket ger korrekt placering vid huvudsats med hjälpverb (*Jag vill inte läsa*) och felaktig ordföljd vid bisats med hjälpverb (*som jag har inte läst*). Det skulle också förklara varför hjälpverb, till skillnad från huvudverb, uppträder i finit form redan från start (I⁰ är ju platsen för böjning). Först i 3,5-årsåldern tycks barn omkategorisera hjälpverben som ”riktiga” VP-verb, vilket medger korrekt negerade bisatser i hjälpverbskontext. Hypotesen om en sådan omkategorisering stöds av en studie där ett barn i denna ålder försöker sig på att omforma *vill* till presens respektive infinitiv, ”Det villar jag också ha” och ”Den vill jag villa åka med” (Håkansson & Dooley Collberg 1994:107–111).

Analysen ”hjälpverb i IP” skulle förklara förekomsten av satser hos Embla som varken tycks passa in i VP- eller CP-strukturen, se följande exempel: ”Embla inte ha täcket”, ”Den inte sitta” och ”Han inte slå sig och ramla” (2;0) (Lange & Larsson 1973:86). I Platzacks analys är *Embla inte ha täcket* ett renodlat VP-yttrande med subjektet adjungerat till VP (Platzack 1993:69). Den analysen anser jag otillfredsställande. Den infinita formen antyder visserligen VP, men negationen borde blockera satsen vänsterut och hindra subjekt i VP. Inom VP-strukturen skulle vi räkna med ordföljden ”negation + subjekt + verb”, jfr *inte mamma tvätta* ovan. Håkansson & Dooley Collberg analyserar sats-typen som en konsekvens av IP-projektion. Subjektet antas utflyttat från

¹ I analysen av negerade bisatser använder Håkansson & Dooley Collberg (1994:101) förutom materialet från Lange & Larsson (1977) också eliciterade bisatser från inspelningar med Karin (2;9–3;0), samt data från ett experiment där Karin (2;11 resp. 3;6) uppmanades att repetera korrekt och inkorrekt konstruerade negerade bisatser i huvudverbs- och hjälpverbskontext

VP till Spec-IP, medan resten av satsen hör till VP. Konstruktionen anses tillgänglig redan i det första stadiet av negerade yttranden parallellt med *jag vill inte* och *inte ha den* (Håkansson & Dooley Collberg 1994:107–109).¹

Iakttagelserna från Lundaprojektet om en hög frekvens av hjälpverbsinledda VS-satser stöder analysen ”hjälpverb i I⁰”. I studien inleddes drygt en tredjedel av de deklarativa V1-satserna med hjälpverb, t.ex. ”Ska mamman ge” (Erik 2;11) och ”Kan inte mamma” (Karin 2;0). Enligt Håkansson är dessa inversionssatser inte resultatet av verbflyttning, utan en konsekvens av att hjälpverben genereras i I⁰ över VP, där resten av satsen står (Håkansson 1994:57–58).

Av Håkansson & Dooley Collbergs analys följer att IP mycket tidigt är etablerad i barns språk – rimligen före CP. Men IP antas i detta tidiga stadium inte vara en fullt utvecklad funktionell kategori; om förekomsten av modala hjälpverb tas som intäkt för en sådan, skulle funktionella kategorier uppnås mycket tidigare hos svenska barn (åldern 1;8–1;10) än hos engelska barn (åldern 3;2), vilket författarna bedömer som osannolikt. Håkansson & Dooley Collberg vill i stället se I⁰ som en etablerad nod för lexikalt material. De menar att barn behandlar huvudverb och hjälpverb som skilda *lexikala* kategorier. De hänvisar till iakttagelser om att barn från början erövrar och behandlar huvudverb som rot + affix, medan hjälpverb tycks erövrats som oanalyserade enheter. Först runt 3,5 års ålder har barn fått tillräckligt med positiva bevis för att behandla hjälpverb som riktiga verb i VP (Håkansson & Dooley Collberg 1994:113–116).

4.5. Sammanfattning av verbalsyntaxen i barnspråket

I åldern 1,5 till 2 år börjar barn tala i tvåordsyttranden. Verbyttandena är inledningsvis infinita och rymmer endast ett argument, varvid strukturerna SV, VO och VA bildas. Snart vidgas yttrandelängden och verbets båda argument ryms i samma yttrande. Ett kvalitativt språng tas när finitheten börjar erövrats och VP-satser kompletteras med, och så

¹ Man skulle också kunna tänka sig att det faktiskt rör sig om elliptiska CP-strukturer med utelämnat hjälpverb, jfr Jordens (1990:132–133). I Lange & Larsson (1973) framgår det att satsen *Embla inte ha täcket* har funktionen hjälpverbssats, jfr 'Embla vill inte ha täcket'. Enligt Lange & Larsson är kontexten för *Den inte sitta* densamma som i yttranden där Embla använder "går inte (+ verb)" för att markera att något inte fungerar och verbet *går* närmast har hjälpverbsfunktion (ungefär 'kan'). Lange & Larsson antar dock inte hjälpverbsfunktion hos *Han inte slå sig och ramla* (Lange & Larsson 1973:56–58).

småningom ersätts av satser med funktionella kategorier; Platzack finner bevis för sådana i de senare inspelningarna i Lange & Larssons korpusmaterial, Late Early Swedish. Embla och Freja uppnår stadiet vid 23 månaders ålder, Tor uppnår det inte före 26 månaders ålder.

Om Håkansson och Dooley Collbergs analys ”hjälpverb i IP” är riktig, innebär detta att barn förutom VP- och CP-satser också använder sig av IP-satser. Den höga frekvensen av korrekt negerade satser med hjälpverb och VS-satser med hjälpverb i tidigt barnspråk stöder en sådan analys. En tidigt etablerad IP förklarar också satser som varken tycks vara VP eller CP, jfr *Embla inte ha täcket*; subjektet kan antas stå i Spec-IP, medan övriga satsen står i VP. Jag tar här inte ställning till huruvida etableringen av I-domänen markerar erövrad funktionell kategori eller är en nod för lexikalt material, som Håkansson & Dooley Collberg antar. Det intressanta i det här sammanhanget är att IP-satser är mer komplexa än VP-satser, då en kategori över VP är involverad, och samtidigt mindre komplexa än CP-satser. Enligt Rizzi nyttjar barn i en övergångsfas IP också för deklarativa yttranden utan hjälpverb.

Målgruppen för barnböckerna, barn upp till två år, kan antas tala ett språk som i stor utsträckning är ett VP-språk. Runt tvåårsdagen kan man dock anta att IP är etablerad hos många barn, illustrerat av det vanliga barnyttrandet: *Jag vill inte*. Platzacks undersökning och iakttagelser om enstaka bisatser i tvåårsåldern, visar att CP kan vara erövrad hos åtminstone en del av de äldsta barnen i böckernas målgrupp.

Genomgången av barns verbalsyntax har också visat att subjektlöshet är ett mycket vanligt fenomen hos barn upp till tre år – först i infinita och senare i finita yttranden.

Lundaprojektets jämförande studie av inversion hos svenskfödda barn och barn med svenska som andraspråk visar att svenskfödda barn vid topikaliserings producerar inverterade satser, till skillnad från andraspråksbarnen som producerade V3-satser med rak ordföljd efter topikaliserat led. Studien visar också att svenskfödda barn använder inversion från början, redan i tvåordsstadiet, varvid VS uppstår. VS bör således betraktas som ett naturligt steg på vägen till XVS.

5. Material

Mitt undersökningsmaterial är böcker för de minsta barnen. Jag har utgått från en lista med rekommenderade barnböcker för barn upp till 2 år, utarbetad och utgiven av Regionbibliotek Västra Götaland (maj 2005) i samråd med Barnhälsovården och regionens barnbibliotekarier (se bilaga).¹ Jag har avgränsat undersökningen till att endast omfatta kategorin ”Pekböcker och bilderböcker” (listan innehåller även samlingar med sagor, rim, ramsor och visor). Tre författare ingår i min undersökning: Catarina Kruusval, Barbro Lindgren och Anna-Clara Tidholm. Övriga författare på listan har uteslutits ur undersökningen, eftersom de böcker de representeras av inte kan beskrivas inom ramen för uppsatsens syfte. Böckerna av Lena Andersson och Ulf Nilsson är pekböcker utan text och böckerna av Pija Lindenbaum och Siv Widerberg innehåller endast interjektioner respektive isolerade nominalfraser.

Författarna i min undersökning har alla gett ut barnboksserier. Av Kruusval rekommenderas bokserierna om *Lilla Tulla* och *Ellen och Olle*, som vardera innehåller fyra böcker (Kruusval 2000a, 2000b, 2001a, 2001b; 2002a, 2002b, 2005a, 2005b). Lindgren representeras på listan av barnboksserien om *Max* (tio böcker) och boken *Här är det lilla huset* (Lindgren 1994b). Tidholms utgivning har inte samma karaktär av barnboksserier, vilket avspeglas på listan, där tre enskilda böcker rekommenderas, följt av det sammanfattande ”m.fl.”. I Rhedin (2004:66, 71–74) framgår det att även Tidholms böcker för de minsta kan delas in i två serier – en serie av sju böcker med tvåordsmeningar, och en serie av fyra böcker där titlarna markerar böckernas samhörighet (Tidholm 1992, 1993a, 1993b, 1994). För att ge författarna ungefär samma utrymme har jag gjort en avgränsning till fyra böcker per serie, vilket påverkat *Max*-böckerna och Tidholms böcker med tvåordsmeningar. Som urvalsprincip har använts spridning över år. Ur Tidholms tvåordsserie ingår Tidholm (1997, 1999, 2000 och 2002). *Max*-böckerna representeras av Lindgren (1981, 1982, 1986 och 1994a).

---

¹ Det finns en motsvarande lista för barn mellan 2 och 4 år. Listorna tilldelas nyblivna föräldrar i Västra Götalandsregionen i samband med en bokgåva från biblioteket, och har således stor spridning.

6. Metod

Min undersökning är kvalitativt inriktad. Jag undersöker hur barnspråksnära författarna skriver genom att studera närvaro/frånvaro av vissa syntaktiska konstruktioner, dels konstruktioner som är vanliga i barnspråket, t.ex. subjektlösa satser och deklarativa VS, dels konstruktioner som i varierande grad indikerar eller avvisar närvaro av funktionella kategorier. Frekvensangivelser förekommer i resultatdelen för att illustrera relationer mellan olika fenomen i barnboksspråket, men mina slutsatser är inte avhängiga av statistik. I valet av en generativt grammatisk analysmodell har jag valt bort andra tänkbara sätt att mäta syntaktisk komplexitet, t.ex. beräkning av MLU, antal morfem per yttrande. Principer för den generativa analysen presenteras i 7.4.

Då böckerna i stor utsträckning innehåller meningsfragment, kommer jag i stället för "sats" att använda termen **verbyttande**. Verbyttande avser både satser och meningsfragment med verb (t.ex. infinita yttranden, subjektlösa deklarativer och isolerade bisatser). Kopulayttrandena är speciella då de ofta förekommer utan verb i barnspråket (*Embla [är] glad*); jag har därför valt att utesluta alla kopulayttranden ur undersökningen av böckernas verbalsyntax. Kategorier som jag undersöker är huvudverbsyttranden och hjälpverbsyttranden. Huvudverbsyttranden är yttranden med minst ett verb, som inte är ett kopula- eller hjälpverb. Hjälpverbsyttranden är yttranden med hjälpverb – ensamt eller i kombination med huvudverb. Båda kategorier kan utgöra huvudsats, bisats eller meningsfragment.

För att ge läsaren en överblick över språket kommer jag för varje bokserie att presentera ett cirkeldiagram som visar fördelningen mellan verbyttanden (fördelade på huvudverbs- och hjälpverbsyttranden) och andra yttranden i böckerna: isolerad nominalfras ("isolerad n-fras" i diagrammet), verblösa kopulayttranden, kopulayttranden med utsatt verb, "övrigt".

Hög frekvens av meningsfragment och avsaknad av interpunktion gör att det i bland är svårt att avgöra gränserna mellan yttranden, jfr ett exempel från Tidholm (1993a:1): "Ute regnar / himmel grå / Vara inne / Hitta på" (ett snedstreck markerar radbyte, två snedstreck sidbyte). I tvetydiga fall som detta har jag utgått från en grafisk princip: stor

bokstav markerar nytt yttrande. I exemplet har vi att göra med tre yttranden: *Ute regnar himmel grå* (adverbial + predikat + subjekt), *Vara inne* (infinit verb + adverbial) och *Hitta på?* (infinit verb + verbpartikel). I tydligt satsformade yttranden räknas dock underordnade satser också som eget yttrande. Yttrandet *Mamma tror att Tulla vill bada* (Kruusval 2000b:3) räknas så som två yttranden: ett yttrande med subjekt + verb + direkt objekt och ett underordnat yttrande: *att Tulla vill bada*. När termen **sats** används avses tydligt satsformade yttranden, men även dessa ingår i kategorin **verbyttanden**. Samordnade satser räknas som två yttranden. Vid anföringsyttranden räknas hela anföringsyttrandet ("X' säger Y") som **ett** huvudverbsyttrande. Om repliken är ett verbyttande räknas också den som ett yttrande.

De flesta böcker saknar sidnumrering och jag utgår då från att bokens första mening markerar sidan 1, därefter gör jag en löpande numrering som innefattar textsidor, bildsidor och blanka sidor. Om boken har sidnumrering, utgår jag från denna. För att förenkla hänvisningarna till barnböckerna anges endast första bokstaven i författarens namn följt av utgivningsår: L., T. och K. för Lindgren, Tidholm och Kruusval.

När jag i undersökningen studerar korrelationen mellan barnboks- språk och barnspråk, jämför jag barnboksspråket med forskningsrön som i huvudsak baserar sig på barns språkproduktion. Det bör påpekas att barns inre grammatik rimligen är mer avancerad än deras språkproduktion. Man kan anta att de förstår mer komplexa strukturer än de själva kan producera. En fullständig korrelation mellan barnböckerna och barnens språkproduktion är således inte liktydig med en total korrelation mellan barnböckerna och barnens inre grammatik. Men jag studerar den förra relationen i brist på åtkomst till den andra.

Dispositionen för resultatdelen är som följer: I avsnitt 7.1. introduceras böckerna; jag beskriver motiv, text–bildrelation och böckernas allmänna karaktär. I avsnitt 7.2. beskrivs språket i böckerna. Särskild vikt läggs vid att diskutera och förklara verbyttanden som avviker från konventionellt språkbruk, samt avgöra i vilken grad de är barnspråksnära. Likaså ägnas tvetydiga konstruktioner stor uppmärksamhet. I avsnitt 7.3. diskuteras utifrån föregående avsnitt aspekten utelämnning av led: Vilka led väljer författarna bort för att komprimera yttrandena? Avsnitt 7.4. behandlar den syntaktiska komplexiteten ur ett generativt perspektiv. I avsnitt 7.5. sammanfattas, utifrån 7.2.–7.4. hur barnspråksnära författarna skriver. I kapitel 8 ges en avslutande diskussion, där jag sätter in resultaten i ett större sammanhang och diskuterar konsekvenserna av olika förenklingsstrategier.

7. Resultat

7.1. Presentation av böckerna: innehåll och form

Ordningsföljden mellan författarna i resultatdelen speglar utgivningsperioden för deras böcker: Barbro Lindgren (1981–1994), Anna-Clara Tidholm (1992–2002) och Catarina Kruusval (2000–2005).

7.1.1. Barbro Lindgren

Lindgren representeras av *Max*-böckerna och *Här är det lilla huset*, illustrerade av Eva Eriksson.

Max-böckerna (L. 1981, 1982, 1986, 1994a) handlar om en liten pojke, mellan ett och två år kan man gissa, och hans vardagliga äventyr, ofta ihop med vovven, som spelar en central roll i serien. Flera andra djur medverkar i böckerna, liksom Max nalle. Endast undantagsvis förekommer andra personer än Max. Någon gång skymtar Mamma eller en lekkamrat förbi, men i de böcker som ingår i mitt urval förekommer faktiskt inga andra personer.

Max-böckerna består av en mening till varje bild och cirka 13 text-sidor. De kännetecknas av ordknapphet och återhållsam berättarteknik, till förmån för bildens berättande. Texten anger en ram för skeendet, men av bilden kan man utläsa så mycket mer. I följande exempel från *Max nalle* (L. 1981) gestaltas en typisk *Max*-historia och det finessrika samspelet mellan ord och bild blir tydligt: Boken inleds med texten ”Titta vovven” (S. 1). Förutom hunden ser vi en säng med ett täcke, under vilket man anar att någon ligger. Nästa uppslag bekräftar misstanken: ”Titta Max” [Max gör tittut under filten]; ”Titta Max nalle” [Nallen dyker upp under filten] (S. 2–3). Sedan följer flera uppslag där ord och bild beskriver hur Max pussar, slicker, biter och kastar nallen, samtidigt som bilden förmedlar ett parallellskeende där vovven leker med ett par tofflor. Därefter konstateras kort ”Nallen ramlar pottan” (S. 9) [Nallen står på huvudet i pottan, vovven är på väg upp till Max i sängen]. Vi läser: ”Nallen vill inte ligga pottan” (S. 10). Bilden talar om att vovven är i sängen hos Max och att Max gråter! På nästa sida läser

vi ”Kommer vovven” (S. 11). Vi ser hur Max står upp i sängen och gråter, varvid vovven hoppar ned från sängen, kommer fram till pottan och undsätter nallen. Boken avslutas med en saklig information: ”Max får nallen” (S. 13), medan bilden berättar om en riktigt glad Max med nallen i famn.

Här är det lilla huset (L. 1994b) är en berättelse där ett antal djur innehar huvudrollerna. Boken ger textmässigt ett mer avancerat intryck än *Max*-böckerna med två fullständiga meningar per bild och 17 textsidor. Historien inleds som titeln på boken ”Här är det lilla huset”, följt av ”Här är den lilla dörren” [bild på huset respektive dörren] (S. 1–2). Därefter beskriver text och bild hur gubben och gumman kommer ut och hälsar. Därefter kommer grisen, hunden, katten, hönan och tuppen ut en i taget. Skeendet presenteras enligt mönstret ”Sen kommer grisen / NUFF säger grisen” (S. 7) och bilden visar hur skaran utanför huset växer. Till sist sitter alla djuren vid ett bord och säger ”VI VILL HA MAT!” (S. 17), varpå text och bild visar hur djuren ett i taget får mat och går in igen. Historien avslutas med att gubben och gumman tar farväl: ”HÄJ HÄJ säger gubben / AJÖKEN säger gumman” (S. 25). Det råder inte samma spänningsförhållande mellan text och bild som i *Max*-böckerna, utan bilden speglar mer exakt texten.

7.1.2. Anna-Clara Tidholm

Tidholm representeras av en serie med enbart tvåordsyttranden, hädanefter *Nalle Hej!*-serien efter första boken i serien, och en något mer avancerad serie, hädanefter *Knacka på!*-serien, efter första titeln. Tidholm är både författare och illustratör till samtliga böcker.

Böckerna i *Nalle Hej!*-serien (T. 1997, 1999, 2000, 2002) består av 13–14 uppslag med en mening och en bild per uppslag. De har ingen gemensam huvudperson, utan förenas enkom av formatet, tvåordsyttranden. Över huvud taget bryter författaren mot det traditionella barnbokskonceptet där läsaren följer en och samma huvudperson genom berättelsen, åtminstone i två av böckerna. I *Nalle Hej!* (T. 1997) finns ingen huvudperson alls. Boken illustrerar saker och skeenden som läsaren kan iaktta utan någon röd tråd. *Läsa bok* (T. 1999) har en väl dold huvudperson, den lilla musen, som bara illustreras i text och bild i början och slutet av boken. Boken inleds med ”Lilla musen” och en bild på denne, följt av ”Titta ut”, där musen tittar ut genom fönstret (S. 1–

4).¹ Sedan får vi se saker och skeenden utomhus: ”Stora hav” [vågor], ”Segla båt” [en kanin seglar], ”Fisken blöt” [en stor fisk] (S. 5–10) och – ytterligare några uppslag och företeelser senare – ”Svarta moln” [regntung sky], följt av ”Kommer regn” [grå himmel och regn] (S. 19–22), varpå bild och text förflyttar oss inomhus: ”Koka te; ”Läsa bok” [Musen kokar te respektive läser] (S. 23–26). I *Lite sjuk* (T. 2002) finns tre huvudpersoner, som alla blir sjuka eller slår sig. Först på sista sidan förstår vi den förenande länken mellan dem; barnen är syskon. *Mera mat!* (T. 2000) har däremot en tydlig huvudperson.

Förhållandet mellan text och bild i *Nalle Hej!*-serien är sådant, att bilderna speglar texten, men ibland skruvar till det något. I *Mera mat!* (T. 2000) där en flicka sitter och äter, är perspektiven ur vuxensynpunkt förvrängda. Tallriken är gigantisk i storlek, flickan hänger i den stora burken med jordgubbssylt och tårtan med två ljus fyller ett helt bord. På ett uppslag är tallriken fylld med nyponsoppa och flickan sitter mitt i soppan, som en liten, liten docka i ett stort, stort hav.

Knacka på!-serien består till stor del av tvåordsyttranden – varvade med en återkommande formel, identisk med titeln för respektive bok: *Knacka på!*, *Hitta på!*, *Ut och gå!* respektive *Varför då?* (T. 1992, 1993a, 1993b, 1994). Serien avviker i hög grad från gängse barnboksnorm där läsaren följer en och samma huvudperson genom hela berättelsen. I *Knacka på!* (T. 1992) är det ”läsande” barnet själv bokens huvudperson och bilden har en interaktiv funktion. Boken inleds: ”Lilla huset / Blåa dörren / Ska vi gå / och hälsa på? // Hälsa på / och knacka på”, följt av en blå dörr som barnet kan knacka på (S. 1–4). När dörren öppnats läser vi: ”Någon inne? / Lilla Kalle! // Slår på trumma / Trillar kull” [Vi kommer in i ett rum där en pojke spelar trumma; i bakgrunden syns en röd dörr] (S. 5–6). Sedan följer: ”Röda dörren / Knacka på” (S. 7). När barnet knackat på och dörren öppnats möts vi av: ”Någon inne? / Sju kaniner! // Äter morot / Äter blad”; bilden visar en kaninfamilj som äter middag (S. 9–10). Sedan följer för barnet att knacka på ytterligare ett antal dörrar och hälsa på husets övriga invånare: ”Fyra apor”, ”Lilla Gubben” och ”Fem små nallar” (S. 13, 17, 21).

I *Hitta på!* (T. 1993a) är ett antal leksaker bokens huvudpersoner. En efter en vaknar de upp och får liv. Boken inleds (S. 1): ”Ute regnar / himmel grå / Vara inne / Hitta på!” Vi får därefter följa ”Dolly dockan”, ”Brumme Nallen”, ”Lilla Hunden”, ”Gamla Apa” och ”Rulle Bollen” (S. 3, 7, 11, 15, 19) och se vad de hittar på.

¹ I *Nalle Hej!*-serien används genomgående versaler; av typografiska skäl återges citat ur serien med gemener.

Text och bild följs åt i *Knacka på!*-serien, men bilden ger ibland mer information än texten. Efter en kort text om natt och stjärnor och en bild på ett fönster mot en stjärnbestrodd himmel läser vi på sista uppslaget i *Hitta på!*: ”Ingen mera // hittar på!” (T. 1993a:25–26). Bilden förklarar varför: Alla figurerna har somnat tätt intill varandra på golvet!

7.1.3. *Catarina Kruusval*

Kruusval representeras av två serier, *Ellen och Olle* och *Lilla Tulla*. Kruusval är både författare och illustratör till samtliga böcker.

Serien *Ellen och Olle* (K. 2002a, 2002b, 2005a, 2005b) är text- och motivmässigt mycket enkel med ett ord eller en kort mening till varje bild. Böckerna handlar om en flicka och en pojke i treårsåldern som gör det som titlarna anger: leker, äter, badar, åker. *Ellen och Olle äter* (K. 2002b) har närmast pekbokskaraktär; bilderna på olika sorters mat och ättillbehör kompletteras med isolerade nominalfraser: ”Ellens haklapp”; ”gröt”; ”smörgås” (S. 1–3). Relationen mellan text och bild är i princip ett ett-till-ett-förhållande. Några få gånger ger bilden mer information än texten. Så illustreras ”Olles tandborste” (S. 13) med en bild där Olle borstar tänderna.

De andra böckerna i serien är något mer avancerade. Isolerade nominalfraser pekar ut saker som sedan används i skeenden som beskrivs med fullständiga satser på cirka tre ord. I *Ellen och Olle åker* (K. 2005b) pekas cykel ut i text och bild (S. 1). På nästa sida cyklar Ellen, och Olle åker bakpå; texten säger ”Ellen och Olle åker”. Därefter får vi se en rad fordon och omväxlande Ellen och Olle kör dem. Olle tycks vara något mer aktiv än Ellen och uppdelningen i aktiviteter tenderar att vara något könsstereotyp. Ellen cyklar (vilket återges med ett passivt uttryck med *åker*, se ovan) och åker rutschbana, medan Olle kör bil och lådbil. Även dockvagnen körs visserligen av Olle, men med tanke på att Ellen åker i dockvagnen, stöds mitt antagande om att Olle är den aktive (här att jämföra med den vuxne som kör barnvagn) medan Ellen är mer passiv (här att jämföra med en bebis).

Böckerna om *Lilla Tulla* är betydligt mer avancerade än *Ellen och Olle*-böckerna. Varje bild motsvaras av en till tre meningar på cirka fem ord. Böckerna beskriver en liten flicka som under serien växer och utvecklas. I den första boken, *Lilla Tulla kan* (K. 2000a), är Tulla så liten att hon inte kan stå själv. Hon tränar på att stå och hålla sig i spisen, i hundens svans osv. – tills hon i slutet av boken lyckas stå alldeles själv! I nästa bok, *Lilla Tulla vill inte* (K. 2000b), är Tulla på stranden.

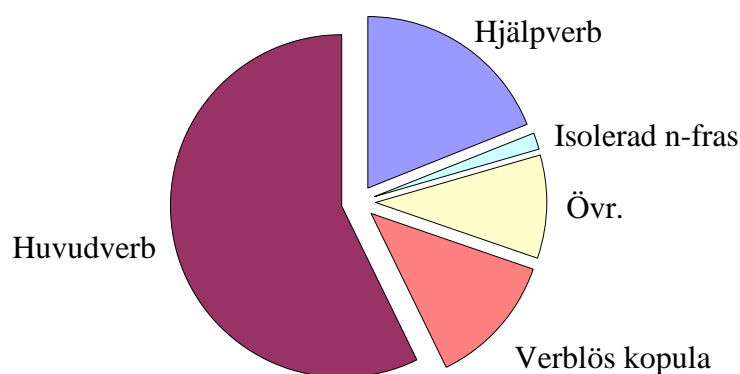
Mamma och pappa har en rad idéer om vad Tulla kan (och borde vilja) göra – men Tulla vill inte. Den bestämda viljan till trots ger Tulla ett försiktigt intryck; hon förefaller rädd för andra barn, rädd för vattnet och hon vågar inte bada – inte förrän farmor kommer på idén att ordna en bassäng med *lite* vatten: ”Det lilla vattnet tycker Tulla om” (K. 2000b:23). I *Lilla Tulla får en potta* (K. 2001a) möter vi en påhittig flicka som finner diverse alternativa användningsområden för sin nya potta; den tar rollen av hatt, pall och torn. I den sista boken, *Lilla Tulla hjälper till* (K. 2001b), är Tulla så stor att hon kan hjälpa mamma att städa.

Bilden ligger relativt nära det som texten beskriver, men ibland tillför den en dimension. I ett exempel från *Lilla Tulla hjälper till* (K. 2001b) säger texten: ”Mamma ska sätta i toarullen. / Men Tulla tar toarullen. / 'OJ, OJ, OJ!' säger mamma. / 'Oj, oj, oj', säger Tulla” (S. 13). Bilden förklarar vad som hänt: Tulla har rullat upp hela pappersrullen och står vid ett hav av papper. Lite senare i boken ska Tulla hjälpa mamma att tvätta golvet. Bilden visar att Tulla håller på att dra upp trasan ur skurhinken och läsaren kan ana vad som skall hända. Mycket riktigt visar det sig på nästa uppslag att Tulla vält hinken.

7.2. Språket i barnböckerna

7.2.1. Barbro Lindgren

Max-böckerna består till stor del av verbyttanden. Verblösa yttranden förekommer i huvudsak i de verblösa kopulayttrandena, jfr figur 5.

FIGUR 5. *Fördelning mellan yttrandetyper i Max-böckerna.*

De flesta verbyttanden är finita satser på två till fem ord. Merparten är satser med subjekt, verb och ytterligare ett led – i hälften av fallen

adverbial, ofta med rumslig betydelse, i hälften av fallen enkelt objekt. Utmärkande för *Max*-böckerna är i stället utelämnningar på frasnivå, framför allt utelämnade verbpartiklar och prepositioner i adverbialen: ”Vovven ramlar (ned) (i) baljan” (L. 1982:26). Utelämnade prepositioner är i linje med målgruppens språk, då de första prepositionerna dyker upp först i tvåårsåldern. Verbpartiklar kommer något tidigare, men används företrädesvis i enkla verbyttanden utan subjekt, jfr ”Ramla ned”, ”Ta opp den” och en rad liknande subjektslösa uttryck med verbpartikel hos Freja (1;10–2;0) (Lange 1976:34–37).

Ett annat typdrag i böckerna är utpekande yttranden: ”Titta Max”, ”Titta Max nalle” (L. 1981:2–3). Som konstaterats i 4.1. är sådana yttranden bland de första hos barn. De utpekande yttrandena (tio stycken) är de enda subjektslösa verbyttandena i materialet. Intuitivt betraktar vi nog dessa som imperativa satser och saknar därför inget subjekt. Vi tänker oss att författaren uppmanar oss att titta på Max. Man skulle dock kunna tänka sig att det rör sig om subjektslösa infinita deklarativer med betydelsen: 'Vi ska se på Max'/'Vi ser på Max'. Barnets första *Titta lampan* är troligen ett infinit yttrande med betydelsen 'Jag ser lampan', snarare än en finit imperativ 'Titta (du) på lampan'. Oavsett underliggande struktur är de utpekande yttrandena barnspråksnära då de liknar barnets subjektslösa deklarativer. Merparten av verbyttandena har dock utsatt subjekt, vilket torde sammanhålla med det traditionella barnbokskonceptet; läsaren följer en huvudperson genom hela berättelsen.

Så till det som författaren fått kritik för: de omtalade VS-satserna. Det förekommer fem sådana i materialet; intressant nog är de de enda exemplen med enbart subjekt och finit verb. Vi har redan konstaterat att VS-strukturen förekommer i (delar av) målgruppens språk och är särskilt frekvent vid ergativa verb. Samtliga VS-exempel i *Max*-böckerna inleds av det ergativa verbet *kommer*: ”Kommer vovven” (L. 1981:11; 1982:18; 1994:7), ”Kommer kissen” (L. 1994:13), ”Kommer ankan” (L. 1994:19). Satstypens funktion i *Max*-böckerna är att markera att något nytt (dramatiskt) händer. Jag finner Mörnsjö (X)VS-analys (se 4.3.) tillämplig. Satserna skulle kunna betraktas som en reduktion av en inverterad XVS-sats, jfr (*då*) *Kommer vovven*. Alla exempel bär på den temporala eller logiska relation som Mörnsjö finner typisk för (X)VS-satserna. I *Max nalle*, exempelvis, skildras ett skeende där vovven räddar Max och nallen ur en knipa. Som beskrivits tidigare målas en dramatisk situation upp. Max har av misstag råkat kasta nallen i pottan, bilden visar att Max gråter och vi läser ”Nallen vill inte ligga pottan”. Nästa uppslag markerar en dramatisk vändning: ”Kommer vovven //

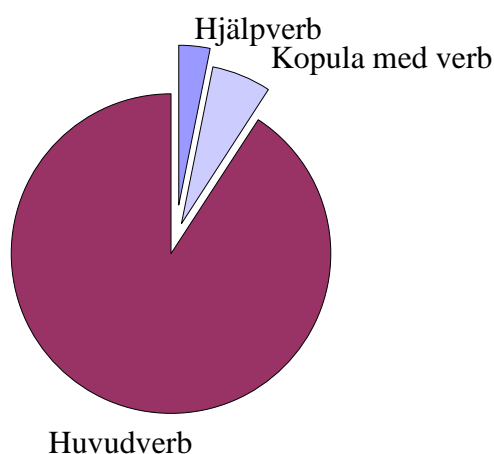
Vovven hämtar nallen” (L. 1981:10–12). I det här exemplet skulle en ”korrekt” ordföljd subjekt + verb ta bort dramatiken och ge en märklig textbindning. Låt oss prova: *Nallen vill inte ligga pottan; Vovven kommer*. Vi mister den temporala och logiska relation som råder mellan meningarna. I svenskan kan vi topikalisera ett adverbial, för att markera hur ett skeende hänger ihop med ett annat. Men denna XVS-struktur är komplex och erövrar först i slutet av tredje levnadsåret. För att åstadkomma en naturlig textbindning, använder Barbro Lindgren i stället en struktur som förekommer i målgruppen. Samtidigt ger VS-satserna en stilistisk effekt. Om man provar att läsa *Max*-böckerna högt blir det tydligt att VS-satserna uppmanar till dramatiserad läsning och att satstypen ger böckerna en stilistisk särprägel, jfr Edströms (1977) tes om att språklig adaptation kan uppmana till konstnärlig uppfinningsrikedom. Även om (X)VS-analysen ur ett vuxenperspektiv förefaller tilltalande, kan det inte uteslutas att barnet uppfattar satstypen som en fullständig VS-sats, utan att tänka in ett adverbial, helt enkelt ”Kommer vovven”.

Så mycket som tolv satser eller en fjärdedel av verbytttrandena i *Max*-böckerna är yttranden med hjälpverb + huvudverb. I samtliga fall rör det sig om huvudsatser med modalt hjälpverb, *vill*, *kan* och *får*, t.ex. ”Vovven vill ha nappen” (L. 1994:9). Hälften av hjälpverbssatserna är också negerade: ”Vovven får inte ta nappen” (L. 1994:11). Sådana hjälpverbssatser är som vi sett relativt tidiga i barnspråk. En sats är dock mycket komplex med topikaliserat led: ”Nu kan vovven sitta pottan!” (L. 1986:26). Den enda tydligt infinita satsen i *Max*-böckerna är en reducerad hjälpverbssats av den typ små barn använder: ”Max ha nappen” (L. 1994:17).

I *Här är det lilla huset* dominerar verbytttrandena fullständigt, se figur 6. Det rör sig om finita satser, i huvudsak korta satser på tre till fyra ord. Hälften av huvudverbsyttranden är anföringsyttranden med en interjektion, vanligen ett djurläte, som replik, t.ex. ”KAKAKA säger hönan” (L. 1994b:13). Lundqvist (1992) uppmärksammar i sin barnboksundersökning svårigheten att analysera anföringsyttranden. Liksom Lundqvist (1992:28–29) anser jag det missvisande att betrakta den anförda repliken som fundamentalsplacerat objekt till anföringssatsen, eftersom en sådan analys överdriver anföringsyttrandenas komplexitet. De är knappast likställda med inversionssatser med topikaliserat adverbial. Hos *Embla* (2;0) förekommer anföringsyttranden frekvent, t.ex. ”Kissa sa barnet”. Även Lange & Larsson (1973:38–39) argumenterar emot

analysen inversion. I enlighet med deras analys betraktar jag anföringyttranden som en replik med ett formelartat bihang: *säger X*.

I ett avseende höjer Lindgren den språkliga svårighetsgraden. Inversionssatserna har utsatt topikaliserat led, till skillnad från VS-satserna i Max. Nio verbytttranden är sådana inversionssatser. Med ett undantag, som beskrivs nedan, handlar det om en återkommande formel med tidsadverbial, följt av ergativt verb, med vilken alla djur som kommer ut ur huset räknas upp t.ex. ”Sen kommer grisen” (L. 1994b:7).

FIGUR 6. *Fördelning mellan yttrandetyper i Här är det lilla huset.*

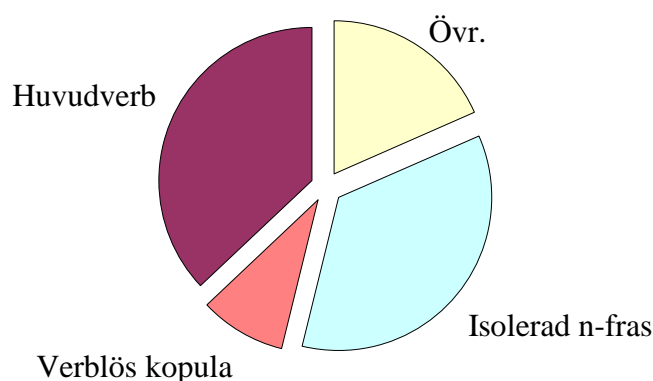
I övrigt förekommer en handfull huvudverbssatser med subjekt, finit verb och ett enkelt objekt, t.ex. ”Hönan får en mask” (L. 1994b:21) Två av dessa förekommer i en samordnad sats och andrakonjunkten utgör omständighetsadverbial (se min kursivering) i den överordnade satsen: ”Och tuppen får potatismos *för han har inga tänder*”. Till meningen fogas en asterisk och man kan längst ned på sidan läsa en ”fotnotstext”: ”*det har i och för sig inte hönan heller, men masken glider ner ändå” (S. 22). Även här rör det sig om en samordnad sats. Förstakonjunkten är inverterad och har dubbla adverbial på satsadverbialsplatsen, en mycket komplex struktur. Här verkar fotnoten snarare rikta sig till den vuxne läsaren än till barnet. Endast en sats är hjälpverbssats – bildad med modalt hjälpverb: ”VI VILL HA MAT!” (L. 1994b:17).

7.2.2. Anna-Clara Tidholm

Nalle Hej!-serien består av tvåordsyttranden och varvar isolerade nominalfraser, infinita verbytttranden och verblösa kopulasatser, se figur 7. Verbytttrandena utgör en dryg tredjedel av yttrandena. Med undantag av

en handfull yttranden är verbyttandena infinita. De flesta av huvudverbbyttandena är också subjektlösa. Möjligen sammanhänger subjektlösheten med avsaknaden av tydliga huvudpersoner och koncentrationen på verbhandlingen som sådan. I hög grad talar dock bilden om vem det handlar om: ”Äta mat” kompletteras med bilden på en flicka som äter (T. 2000:1). I andra fall har en isolerad nominalfras redan delgivit läsaren perspektivet, som i exemplet ”Lilla musen // Titta ut” (T. 1999:1, 3).

FIGUR 7. *Fördelning mellan yttrandetyper i Nalle Hej!-serien.*

Hälften av verbyttandena i *Nalle Hej!*-serien består av infinit verb och direkt objekt, t.ex. ”Segla båt”, ”Koka te” och det mer okonventionella ”Gunga fart!” (T. 1999:7, 23; 1997:3). Tre infinita verbyttanden kompletteras med adverbial. Ett av dem har utsatt preposition: ”Gå till doktorn” (T. 2002:17), de övriga saknar prepositionen *i*, jfr ”Ligga soffan” (T. 2002:21). Verbyttandena är i några fall ännu enklare. Ett verb kompletteras med enbart verbpartikel och ett med interjektion. Ett infinit verbyttande har utsatt subjekt, ”Pappa blåsa” (T. 2002:9). Konstruktionerna är genomgående barnspråksnära.

Två satser är finita imperativer, dock med något avvikande ordföljd: ”Hunden kom!” och ”Lampan släck!” (T. 1997:7, 23). Det första exemplet kan förklaras med att hundens uppmärksamhet påkallas, innan uppmaningen ges. Ordföljden med objekt före imperativt verb, *Lampan släck!*, förefaller märklig. Jag hittar inga sådana konstruktioner i Lange & Larsson (1973). Här går nog författaren ett steg för långt i sin strävan att använda ett okonventionellt barnspråksnära språk. Ett yttrande är till formen tvetydigt: ”Titta! / Tårta!” (T. 2000:13) Vi kan betrakta *Titta!* som finit imperativ, men också som infinit, jfr barnets *Titta lampan!*

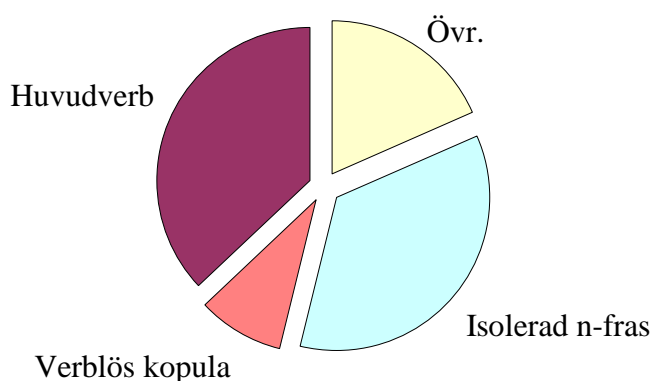
Dessutom förekommer två finita yttranden med utsatt subjekt: ”Flickan ramlar!” (T. 2002:5) och VS-satsen ”Kommer regn” (T. 1999:21). Den sista satsen är intressant. Det tycks inte vara fråga om en

plötslig eller dramatisk händelse, jfr *Då kommer regn*, utan om en presenteringskonstruktion (*Det*) *Kommer regn*, vi förbereds redan på uppslaget innan, där bild och text berättar om "Svarta moln" (T. 1999:19–20). Satsen bör nog ses som en reducerad XVS-sats med utelämnat formellt subjekt, jfr Mörnshöj (X)VS-analys av V1-satser (4.3.). En sådan förenkling ligger i linje med barnens språk, som inte innehåller icke-referentiellt, platshållande subjekt. Satsen avviker dock från konventionellt språkbruk i ytterligare ett avseende. Presenteringskonstruktionen är vanlig i svenska, men i det här sammanhanget skulle vi nog föredra en annan formulering: *Det börjar regna*. Användningen av *kommer* skulle kunna analyseras på två sätt: Man kan tänka sig att författaren utgår från barnets här-och-nu-perspektiv; barn talar om tillstånd (*det kommer regn*), snarare än om förändring (*det börjar regna*). En alternativ tolkning är att *Kommer regn* faktiskt anger en förändring, och att denna ligger i själva verbet. Håkansson (1998) uppmärksammar barns tendens att övergeneralisera verbet *kommer*, så att grundbetydelsen 'förändring' hos verbet förs över till nya kontexter och verbet används som generellt förändringsverb, som när Karin (2;6) låter det ersätta *bli* i meningen "Snart kommer varm korven" (Håkansson 1998:81). På motsvarande sätt kan man tänka sig att barn uppfattar dimensionen förändring i *Kommer regn*. Oavsett vilken analys vi väljer är *Kommer regn* en enklare, mer barnspråksnära konstruktion än hjälpverbskonstruktionen *Det börjar regna*.

I *Knacka på!*-serien är språket något mer avancerat. Som framgår av figur 8 är andelen verbyttanden väsentligt större än i *Nalle Hej!*-serien, i huvudsak beroende på att de isolerade nominalfraserna minskat i frekvens. Verbyttandena domineras av tvåordsyttanden, men dessa varvas med längre yttranden och frågor och författaren växlar mellan infinita och finita verbformer. Böckerna förenas av formen; de är skrivna i bunden form med samma antal stavelser per uppslag och rim i samband med återkommande formler, vilket ger texten en rytmisk, poetisk karaktär. I övrigt förekommer stora språkliga skillnader mellan böckerna.

I *Hitta på!* dominerar de infinita verbformerna. Endast första och sista meningen är finita. Som beskrevs i 7.1.2. möter vi i boken ett antal leksaker. De presenteras enligt mönstret: "Dolly Dockan / Hitta på?" (T. 1993a:3) där verbyttandet är subjektslöst och infinit. Vi får därefter se vad figuren hittar på, angivet i subjektslös form i texten: "Hitta på att / hoppa klossar!" (T. 1993a:5). Den infinita formen antyder en enkel struktur, men konstruktionen med en underordnad fras är komplex. I

vissa fall är dock objekten enkla, t.ex. ”Duka bordet” (T. 1993a:10). Två yttranden med funktionen ”verb + adverbial” saknar bundna prepositioner i adverbialfrasen och substantiven saknar böjningsändelser: ”Klättra torn” ('Klättra i tornet') respektive ”Tuta tåg!” ('Tuta med/i tåget') (T. 1993a:18; 14). Ett yttrande består av två infinita verb, ”Hoppa dunså” och ett förenar infinit verb och interjektion: ”Ramla Brak!” (det är här rimligt att anta att versalen på Brak anger intensitet, snarare än nytt yttrande; båda exempel från T. 1993a:22).

FIGUR 8. *Fördelning mellan yttrandetyper i Knacka på!-serien.*

Knacka på! (T. 1992) och *Ut och gå!* (T. 1993b) präglas av konstruktionerna ”finit verb + direkt objekt”, t.ex. ”Kastar kudde” (T. 1992:14) och ”finit verb + adverbial”, flera gånger med utelämnade prepositioner och böjningsmorfem, t.ex. ”Gungar vatten / Gungar båt” (T. 1993b:14), dvs. 'Gungar i vattnet; Gungar i båten' (av sammanhanget framgår att nominalfraserna inte är subjekt). Omkvädet i *Knacka på!* är till formen tvetydigt. Som diskuterades i 7.1.2. tycks barnet som läser vara bokens huvudperson och det återkommande ”Knacka på” (t.ex. T. 1992:7) kan tolkas som en finit imperativ, en uppmaning till barnet att knacka på bilderna av dörrarna, men det kan också tolkas som ett infinit uttryck för 'Vi skall knacka på'. Motsvarande tvetydighet finns i *Ut och gå!* Även här tycks läsaren vara bokens huvudperson. En återkommande illustration är en slingrande väg och med jämna mellanrum läser vi ”Stanna titta!” (t.ex. T. 1993b:5), varpå vi förmedlas ett skeende. Yttandet *Stanna titta!* är till formen oklart – finit eller icke? Bokens återkommande formel *Ut och gå!* är också tvetydig i sammanhanget. Till formen är den en icke-satsformad konstruktion; hos vuxna förekommer sådana med imperativ funktion (SAG: Bd 4:814), men här är funktionen oklar. *Ut och gå!* och *Stanna titta!* medger en öppen tolkning av situationen. De kan vara imperativer riktade till läsaren, men de kan också vara mer obestämda icke-imperativa yttranden som

inkluderar läsaren eller gäller en dold huvudperson 'Vi/hon/de skall ut och gå'. Man skulle t.o.m. kunna tänka sig att kläderna som omtalas i närmast personifierande ordalag i inledningen är bokens huvudpersoner: "Byxor, jacka / stövlar på / Alla kläder / Ut och gå!" (T. 1993b:1).

Subjektslösheten förenar *Hitta på!*, *Ut och gå!* och *Knacka på!* I *Ut och gå!* förekommer subjektslösheten i huvudsak i finita verbyttanden (se min kursivering): "Stanna titta! Gubbmaskiner // *Brummar sanden / Gräver hål*" (T. 1993b:9–10). Här tycks författaren efterhärma det lilla barnets förenklingsstrategi att dela upp ett yttrande i flera. Verbyttandena är subjektslösa, men föregås av en nominalfras som de rimligen syftar tillbaka på: 'Gubbmaskiner brummar i sanden och gräver hål'.

Även i *Knacka på!* är de subjektslösa yttrandena finita. De förekommer enligt mönstret: "Någon inne? / Lilla Kalle! // Slår på trumma / Trillar kull" (T. 1992:5–6). Till skillnad från i *Ut och gå!* är kontexten närmast dialogisk. Lindström & Karlsson (2005:111–112) uppmärksammar att V1 med topic drop är vanligt i dialoger; en person kan i sitt svar utelämna ett topic (tema) som samtalspartnern introducerat och som "hänger kvar" i luften. Kanske kan en sådan analys appliceras på de subjektslösa yttrandena i *Knacka på!*? Låt oss prova en dialogisk tolkning: Person A frågar om någon är inne, person B svarar "Lilla Kalle!". Därefter fortsätter person B (som svar på en underförstådd fråga, "Vad gör han?") "(han) Slår på trumma"; "(han) Trillar kull". Oavsett om vi tänker in frågan "Vad gör han?" eller inte påminner konstruktionen om topic drop, utelämnning av ett känt argument (jfr 4.2.).

Varför då? skiljer sig från övriga böcker i serien genom högre grad av subjektsnärvaro och mer komplexa strukturer. Läsaren förmedlas en rad skeenden följda av frågorna *Varför?/Varför då?* och vi får en motivering, t.ex. "Fågeln flyger / Varför då? // Varför? För att fågeln vill // Flyga flaxa / Se på stan" (T. 1994:3, 5–6). Sex yttranden består av subjekt + finit verb och subjekt förekommer också i isolerade bisatser, jfr *Fågeln flyger* respektive *För att fågeln vill* i citatet ovan. Det förekommer tre exempel med dolda hjälpverbssatser i isolerade bisatser, illustrerat ovan i yttrandet "För att fågeln vill // Flyga flaxa / Se på stan" och i än mer okonventionell form i följande yttranden: "För att gubben ska // Heja fotboll / Skrika Mål!" respektive "För att allting ska // Blötas ner och växa bra" (T. 1994:9–10, 21–22). Författaren använder inte interpunktion, men versalerna anger författarens intention att dela upp det som vi uppfattar som en bisats i fler yttranden, varvid (i en analys med utgångspunkten stor bokstav = eget verbyttande) bildas subjektslösa, infinita uttryck, jfr "Flyga flaxa" (T. 1994:6). Ytterligare en isolerad bisats har en underordnad fras som komplement: "För att hunden

ser // Svarta Katten äta sill!” (T. 1994:13–14) En bisats har en underordnad sats som komplement: ”För att pojken vill // Att ballongen kommer ner!” (T. 1994:17–18).

För alla bisatserna gäller, att författaren knappast kan sägas använda en barnspråksnära konstruktion. Bisatserna är genomgående hävdande *att*-satser och därmed relativt enkla, men varken hjälpverbkonstruktionerna eller bisatsen med underordnad sats blir enklare för att den syntaktiska meningen delas upp i flera yttranden. Bisatserna är komplexa just för att de är bisatser, som kräver funktionella kategorier. Till det kommer att två bisatser i sin tur har en underordnad fras respektive sats som komplement. Uppdelningen av de syntaktiska meningarna i flera grafiska yttranden bör nog förstås inte som ett sätt att försöka förenkla, utan som ett sätt att markera rytmen i texten, jfr stroferna i en dikt.

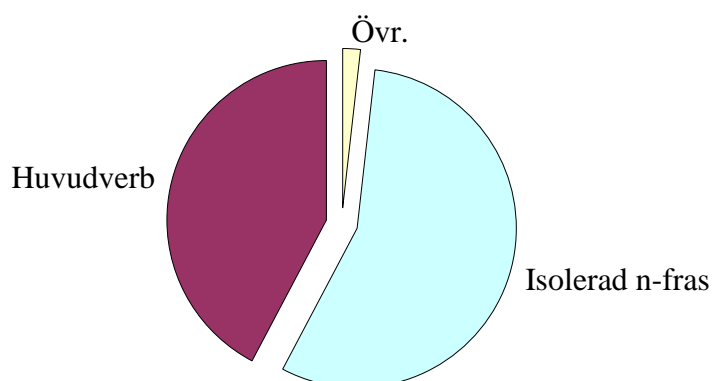
I *Varför då* används även ”vanliga” hjälpverbssatser, dock subjektlösa: ”Måste titta / Måste fråga” (T. 1994:1). I *Knacka på!* förekommer två hjälpverbssatser med subjekt, en med rak och en med inverterad ordföjd. Inversion förekommer också i en huvudverbssats med topikaliserat adverbial ”Ute regnar / himmel grå” (T. 1993a:1) *Knacka på!*-serien innehåller tre negerade uttryck. Ett har negerat subjekt och förekommer i finit sats: ”Ingen mera // hittar på!” (T. 1993a:25–26). De övriga är infinita och liknar barnets tidigaste negerade satser: ”Inte fråga!” (T. 1994:25) och ”Inte ramla / hoppa tå” (T. 1993a:6).

7.2.3. *Catarina Kruusval*

I *Ellen och Olle*-serien är knappt hälften av yttrandena verbyttanden. I övrigt förekommer isolerade nominalfraser, jfr figur 9. Alla verbyttanden är finita huvudverbssatser med utsatt subjekt. 11 av 25 verbyttanden innehåller subjekt + finit verb, ”Ellen cyklar”, ”Olle badar” (K. 2002a:2, 6). Två satser är bildade med reflexivt pronomen som komplement till verbet och två satser med subjekt och finit verb har en verbpartikel som komplement. Resterande 10 satser innehåller även ett objekt: ”Olle åker pulka”, ”Ellen tvättar håret”, ”Ellen och Olle åker segelbåt” (K. 2002a:12; 2005a:12; 2005b:10).

Tvåordssatserna i böckerna åstadkoms genom att författaren utesluter objekt och adverbial och bildar satser med strukturen SV. Många av verben är intransitiva verb, som inte tar komplement, men i några fall rör det sig om transitiva verb som saknar bundna led. Verbpartikel saknas i yttrandet ”Ellen knuffar (på)” (K. 2005b:6), där bilden visar hur Ellen knuffar på bilen som Olle kör. Objekt eller bundet adverbial

saknas i följande exempel (bilden ger sammanhanget): ”Ellen krattar (löv)” (K. 2002a:8), ”Ellen och Olle åker (cykel)”, ”Ellen åker (vagn)”, ”Olle väntar (på Ellen)” (K. 2005b:2, 4, 8). Medan små barn omväxlande utesluter verbets inre och yttre argument och varvar SV- och VO-/VA-satser, väljer Kruusval att konsekvent utelämna verbets komplement i tvåordssatserna. De intransitiva verben kompletteras inte heller med innehållsadverbial. Troligen sammanhänger den oinskränkta subjektsnärvaron med huvudpersons-konceptet.

FIGUR 9. *Fördelning mellan yttrandetyper i Ellen och Olle-böckerna.*

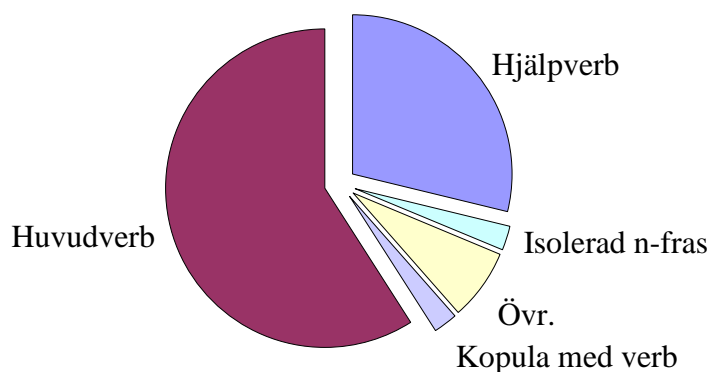
Genomgående används rak ordföljd i *Ellen och Olle*-böckerna. Eftersom inga tidsmarkörer förekommer är frånvaron av inversion väntad, även om man förstås kunnat tänka sig topikaliserade och utpekade objekt: *Pulka åker Olle*.

Bokserien om *Lilla Tulla* är betydligt mer avancerad än *Ellen och Olle*-böckerna, och utan tvivel den mest avancerade i mitt barnboksmaterial. Som figur 10 visar, dominerar verbytttrandena. De grafiska meningarna är cirka fem ord långa, de flesta verbytttrandena är tre- eller fyrledade och underordning förekommer. Verbytttrandena är i huvudsak bildade som fullständiga satser. Några få gånger förekommer en bisats isolerat eller läggs information till en mening i en efterföljande ellips (se min kursivering): ”Mamma har köpt en sak idag. *En potta*” (K. 2001a:1).

Hälften av huvudverbsytttrandena är anföringssatser. När Tulla säger något är repliken kort och sällan satsformad: ”Tullas fina hatt, säger Tulla” (K. 2001a:7). Resterande anföringssatser är satser där mamman eller pappan säger något. Många av replikerna är också enkla, ofta interjektioner: ”Ack, ack, ack' säger mamma” (K. 2001b:21). Men några repliker utgör en fullständig sats, t.ex. ”Tulla vill åka i båten', säger han” (K. 2000b:17).

Huvudverbssatserna med enbart subjekt och finit verb är mycket få. En handfull satser består av subjekt, finit verb och direkt objekt (anföringsyttrandena inte medräknade). Satser med subjekt, verb och adverbial förekommer i ett tiotal satser, flera gånger i inverterade satser. I ett fåtal satser fogas både objekt och adverbial till subjekt och verb, som i följande exempel: ”Pappa drar upp båten på stranden istället” (K. 2000b:19).

Liksom i *Ellen och Olle*-böckerna har satserna utsatt subjekt. De enda subjektslösa satserna förekommer i imperativer och icke-satsformade yttranden. Två imperativa satser är otetydigt finita, men två av dem är oklara: ”Titta!”, ”Men titta, [...]” (K. 2000a:9, 23). Formellt skulle det kunna röra sig om infinita verbyttranden, som i barnets *Titta lampan*. En sådan tolkning är dock inte trolig, då yttrandena följs av en finit mening, se exempel: ”Titta! Tulla kan stå alldeles själv!” (K. 2000a:9). Vi kan inte som i fallet med *Titta Max* tänka oss en infinit form av en deklarativ sats: *’Vi ska titta på Tulla kan stå alldeles själv’. Icke desto mindre använder författaren ett uttryckssätt som ligger nära det lilla barnets när hon använder ”Titta” som utpekande yttrande.

FIGUR 10. *Fördelning mellan yttrandetyper i Lilla Tulla-böckerna.*

Ett av de subjektslösa, icke-satsformade yttrandena är ”Upp och stå igen” (K. 2000a:15). Som diskuterats i 7.2.2. används sådana konstruktioner som uppmaningsyttranden i vuxenspråket. Det andra icke-satsformade yttrandet är negerat: ”Inte stå vid spisen!” (K. 2000a:3). Yttrandet är en replik från mamma till Tulla. Jag påminner om Plunkett & Strömqvists (1990) iakttagelse om att förmaningar från vuxen till barn ofta utfärdas i denna infinita och barnspråksnära form.

I en annan negerad replik säger mamma med finit form: ”Gråt inte, Tulla” (K. 2000a:15). Ytterligare en negerad sats är topikaliserad. Med en möjligen något okonventionell ordföljd förkunnar mamma: ”Snart behöver inte Tulla blöja mer” (K. 2001a:3). Kanske skall satsen

uppfattas som en reducerad hjälpverbssats. Då blir ordföljden med negationen mellan verbet och subjektet naturligare: *Snart behöver inte Tulla ha blöja mer*. Ytterligare fyra huvudverbssatser är inversionsatser med topikaliserat led. Tre inleds med adverbial, t.ex. ”Nu borstar Tulla” och ett har topikaliserat objekt, ”Det lilla vattnet tycker Tulla om” (K. 2001b:11; 2000a:23). Inversionssatser är tidiga i barnspråket, men till skillnad från i målgruppens språk har samtliga inversionsatser i *Lilla Tulla*-böckerna topikaliserat led.

Totalt sex bisatser förekommer i böckerna. Två är frasdelar (direkt objekt) i en överordnad sats (se min kursivering): ”Mamma tror *att Tulla vill bada*”; ”Titta *vad mamma har hittat!*” (K. 2000b:3; 2001a:19). En bisats är en isolerad utropsbisats: ”Men, oj vad Tulla skriker!” (K. 2000b:5). Övriga bisatser har funktionen omständighetsadverbial men står isolerade från huvudsatsen. Två av dem förekommer samordnade (se kursivering): ”Tulla kan stå. *Om hon håller i sig i bordet ... // ... och om hon håller sig i Wilmas svans*” (K. 2000a:17, 19). Som konstaterats förekommer enstaka bisatser bland de äldsta barnen i böckernas målgrupp.

Hjälpsverbssatserna uppgår till en tredjedel av verbyttandena. Så många som en tredjedel av dem är bildade med det tempusbildande hjälp verbet *har*. I Lange & Larssons korpusmaterial förekommer få tempusbildande hjälpverb, de tycks vara senare än modala hjälpverb som förekommer mer frekvent i materialet (se Lange 1975:43, 47; 1976:32; Lange & Larsson 1973:92). Två hjälpverbssatser är negerade med rak ordföljd och verbet *vill*: ”Tulla vill inte bada!” (K. 2000b:7). Sådana satser är som vi sett tidiga i barnspråket. Elva satser är emellertid inverterade hjälpverbssatser med topikaliserat led. Sex av dem inleds med *nu*: ”Nu har mamma sopat” (K. 2001b:3) och en sats är en frågeordsfråga, ”Vad kan Tulla göra nu?” (K. 2000a:7). Fyra hjälpverbssatser (med ensamt hjälpverb) är negerade inversionsatser med topikaliserat objekt, t.ex. ”Det vill inte Tulla” (K. 2000b:11). Topikaliserade hjälpverbssatser är komplexa strukturer, som analyseras i 7.4.

7.3. Utelämning av led som förenklingsstrategi

Det finns många sätt att förenkla och anpassa en text för små barn. En förenklingsstrategi är att begränsa yttrandelängden. I detta avsnitt kommer jag att presentera författarnas övergripande strategier härvidlag, dvs. *vilka* led i verbyttandena som de väljer att utelämna – på satsnivå och frasnivå. I nästa avsnitt diskuterar jag huruvida författarna

använder eller undviker komplexa satstyper som kräver närvaron av funktionella kategorier.

7.3.1. Barbro Lindgren

Max-böckerna är visserligen relativt ordknappa, men verbytttrandena är ändå i hög grad treledade med subjekt, verb och objekt eller adverbial. Utelämning av led på satsnivå ser vi dock i de verblösa kopulasatserna, jfr figur 5. VS-satserna är ett annat exempel på detta, utifrån antagandet att de är (X)VS-satser: ”(då) Kommer vovven” (t.ex. L. 1981:11) I ett enstaka exempel utelämnas ett obligatoriskt hjälpverb: ”Max (vill) ha nappen” (L. 1994:17). Förenkling genom utelämning är ett mer genomgripande fenomen på frasnivån. För att närma sig barnens språk utesluter Lindgren systematiskt grammatiska, obetonade ord som verbpartiklar och prepositioner. I *Här är det lilla huset* förekommer ingen förenkling genom uteslutning av led; verbytttrandena består genomgående av minst tre led och kopulasatserna har utsatt verb (jfr figur 6).

7.3.2. Anna-Clara Tidholm

Tidholms böcker är mycket ordknappa, tvåordsyttrandena dominerar, och de kännetecknas av stor förenkling på satsnivå. I de flesta fall utelämnas subjektet, till förmån för objekt (”Äter morot”, T. 1992:10), verbpartiklar (”Trillar kull”, T. 1992:6) och adverbial (”Gå till doktorn”, T. 2002:17). På satsnivå ser vi även utelämnade verb i kopulasatser, jfr figur 7 och 8. På frasnivå utelämnas böjningsändelser och prepositioner i vissa fall, t.ex. ”Klättra (i) torn(et)” (T. 1993a:18).

7.3.3. Catarina Kruusval

När Kruusval begränsar yttrandelängden i *Ellen och Olle*-böckerna gör hon det genom att bilda satser utan objekt och adverbial, satser med strukturen subjekt + verb. I hög grad använder Kruusval intransitiva verb som inte kräver komplement, men även bundna komplement utelämnas i några fall, t.ex. ”Ellen knuffar (på)”, ”Olle väntar (på Ellen)”, ”Ellen krattar (löv)” (K. 2005b:6, 8; 2002a:8). *Lilla Tulla*-böckerna kännetecknas av långa meningar (3–4 led) där verbet har både yttre och inre argument, och adverbial förekommer frekvent.

7.4. Syntaktisk komplexitetsgrad: VP, CP eller IP?

Vi skall nu diskutera den syntaktiska komplexiteten i barnböckerna utifrån ett generativt grammatiskt perspektiv: I vilken grad är Inflection Phrase (IP) och Complementizer Phrase (CP) närvarande i barnboks-språket för barn upp till 2 år och hur korrelerar den syntaktiska komplexiteten med barnens språk? I min analys kommer jag att räkna med möjligheten att hjälpverb genereras i I^0 i tidigt barnspråk, som Håkansson & Dooley Collberg antar. Som diskuterades i avsnitt 4.5. följer av denna analys antagandet att barn inte bara producerar VP- eller CP-satser, utan också nyttjar IP. Enligt Rizzi nyttjar små barn IP också för deklarativa satser *utan* hjälpverb. Jag vill dock påminna om att jag inte studerar barnspråk, utan barnboksspråk producerat av vuxna personer. Författaren utgår från sin CP-grammatik, men närmar sig i varierande grad ett barnspråk som (i varierande grad) saknar CP. När jag i fortsättningen talar om VP- och IP-satser i barnböckerna avser jag egentligen *satser som till strukturen förefaller sammanfalla med det lilla barnets VP- och IP-satser*.

Närvaron av CP handlar ytligt sett om huruvida verbet är finit eller icke. En finit verbform i barnspråk kan dock vara en lexikal variant av den infinita och stå i VP och med Rizzis analys kan finita yttranden stå i IP. Vissa strukturer bevisar dock närvaro av CP. Innan vi närmar oss böckerna finns skäl att ange kriterierna för otvetydiga satser på VP-, IP- och CP-nivå. Som stöd vid genomgången hänvisas till figur 2, avsnitt 3.2., där flera av satstyperna är representerade.

Otvetydiga VP-satser är alla verbyttanden som saknar finit verb. Otvetydiga CP-satser finner vi i bisatser (subjunktionen i C^0) och negerade huvudsatser med postverbal negation (såvida det inte rör sig om hjälpverbssatser, där analysen IP är möjlig). Andra otvetydiga CP-satser är inverterade och topikaliserade satser med icke-ergativa verb, dvs. frågeordsfrågor (*Vem gillar du?*) och topikaliserade deklarativer (*Åska gillar jag inte*). I dessa fall måste det topikaliserade ledet stå i Spec-CP. Samma analys gäller hjälpverbssatser med frågeord eller annat topikaliserat led (*Vad har du ätit/Nu har jag ätit*). Ja/nej-frågor och deklarativa VS-satser med icke-ergativa verb (*Äter du[?]*) indikerar CP, då det yttre argumentet till ett icke-ergativt verb inte kan stå i verbets komplement i VP.

Utifrån Håkansson & Dooley Collbergs analys är det rimligt att anta att många av barnens hjälpverbssatser är IP-satser, men den enda *otvetydiga* IP-strukturen är en negerad och inverterad hjälpverbssats med subjektet efter ergativt verb, *Vill inte komma vovven*. Argumentet till ett

ergativt verb basgenereras i verbets komplement i VP. Ordningföljden med subjektet *före* verbet, *Vill inte vovven komma*, indikerar att subjektet flyttat till Spec-IP och att verbet står i CP.¹ Jakande hjälpverbsatser, *Jag vill äta*, är med Håkansson & Dooley Collbergs analys IP, men de skulle också kunna analyseras som VP eller CP. Negerad hjälpverbssats med rak ordföljd, *Vovven vill inte leka* kan stå i IP eller CP (postverbal negation är omöjlig i VP). Negerad och inverterad hjälpverbssats med icke-ergativt verb (fråga eller deklarativ sats) kan vara IP eller CP: *Vill inte vovven äta (?)*. Hjälpverbssats med topikaliserat led är, som sagt, CP.

Inverterade huvudverbssatser med ergativa verb är tvetydiga. Då verbet inleder satsen, *Kommer vovven*, kan vi tänka oss VP eller CP. Vid topikaliserat adverbial, *Då kommer vovven*, är tolkningen CP rimligast, eftersom innehållsadverbial tycks vara ovanliga (men dock förekommer) på den till VP adjungerade satsadverbialsplatsen i VP-systemet, jfr figur 4. På grund av viss tvetydighet, finns skäl att skilja denna satstyp från motsvarande konstruktion med transitivt verb, som otvetydigt är CP. Låt oss preliminärt anta CP-analys vid ”topikaliserat adverbial + ergativt verb + subjekt” (*Då kommer vovven*), men märka satstypen CP_{A+erg}. Finita satser med rak ordföljd utan negation, jfr *Max kastar nallen* är också tvetydiga. Verbets form antyder CP, men yttrandet ryms i VP (om verbet är lexikal variant av infinit verb) och med Rizzis analys är även IP-kategorisering möjlig.

7.4.1. Barbro Lindgren

De finita satserna dominerar verbytttrandena i Lindgrens *Max*-böcker. Enda undantaget är ett reducerat hjälpverbsyttrande som står i VP: ”Max ha nappen” (L. 1994:17). Ett tiotal yttranden är till formen tvetydiga, de utpekande yttrandena, *Titta Max*, (t.ex. L. 1981:2), som kan vara finita imperativer (CP) eller infinita deklarativer i VP.

Av de finita yttrandena är endast en sats en otvetydig CP-sats. Det rör sig om en inverterad hjälpverbssats med topikaliserat adverbial i Spec-CP: ”Nu kan vovven sitta pottan!” (L. 1986:26). I övrigt undviks CP, det finns inga bisatser eller inversion med icke-ergativa verb. Inversion förekommer dock i fem VS-satser med det ergativa verbet *kommer*. Då

¹ I 4.3 argumenterar jag emot Platzack (1990) som antar att subjektet faktiskt kan flytta inom VP, dvs. flytta från sin basgenererade position efter det ergativa verbet till platsen före verbet, jfr *Vovven komma*. I min analys borde *Vovven komma* indikera närvaro av IP, *Vill inte vovven komma* närvaro av CP.

argumentet kan stå i verbets komplement i VP, är kategoriseringen VP-sats möjlig. Även kategoriseringen CP_{A+erg} är möjlig, jfr mitt resonemang om en reducerad (*då*) *Kommer vovven*.

Subjektsinledda deklarativer med finit verb återfinns i tjugo satser, typen *Max biter nallen*. Det rör sig om tvetydiga satser. Satserna kan vara CP (eller, med Rizzi, deklarativa IP-satser), som verbets form antyder, men de skulle också kunna rymmas i VP. Avsaknaden av inversion och negation gör att satserna, trots finithet, är relativt ”enkla”.

En fjärdedel av verbytttrandena i *Max*-böckerna är hjälpverbssatser. En av dem har vi redan kategoriserat som CP-sats. Fem hjälpverbssatser är jakande, typen *Vovven vill ha nappen* (L. 1994:9). Dessa är tvetydiga. De kan rymmas i VP, de kan vara IP-satser och de kan vara CP-satser. Sex av hjälpverbssatserna är negerade och kräver (åtminstone) erövrade I-domän.

I *Här är det lilla huset* är hälften av huvudverbssatserna anföringyttranden med en interjektion som replik – i min analys enkla satser som inte kräver funktionella kategorier. En handfull deklarativer med rak ordföljd, t.ex. ”Hunden får ett ben” (L. 1994b:19), och en hjälpverbssats ”VI VILL HA MAT!” (S. 17) kan vara antingen VP-, IP- eller CP-satser. Nio verbytttrandena är inverterade satser med topikaliserat led i Spec-CP. Med undantag av ett yttrande, rör det sig om en återkommande CP_{A+erg} -sats med mönstret *Först/Sen/Sist kommer* [...]. En inversionssats är bildad med transitivt verb och otvetydig CP, dessutom med dubbla adverbial på satsadverbialsplatsen: ”det har i och för sig inte hönan heller” (L. 1994b:22).

7.4.2. Anna-Clara Tidholm

Tidholm arbetar medvetet med icke-finithet. Verbytttrandena i *Nalle Hej!*-serien kan med några undantag beskrivas som infinita VP-satser. Finithet förekommer i fyra tvetydiga satser: ”Kommer regn” (T. 1999:21) kan stå i VP, då verbet är ergativt, men en CP-analys (X)VS är också möjlig. Deklarativen ”Flickan ramlar!” (T. 2002:5) rymms i min analys däremot inte i VP, då argumentet föregår det ergativa verbet, utan måste stå i IP eller CP. Uppmaningen ”Lampan släck!” (T. 1997:23) borde, om det skall uppfattas som ett yttrande, kräva CP, då objekt inte kan föregå transitivt verb i VP. Den sista tydligt finita satsen, ”Hunden kom!” (T. 1997:7), är möjligen rimligast att betrakta som två yttranden: *Hunden! Kom!* Verbet kan stå i VP eller CP. Samma tvetydighet gäller yttrandet ”Titta!” (T. 2000:13).

I *Knacka på!*-serien varvas icke-finita och finita uttryck. Några återkommande yttranden är som diskuterats till formen oklara, ”Knacka på” och ”Stanna titta” (finita imperativer i CP eller infinita deklarativer i VP). Dessutom förekommer icke-satsformade yttranden som ”Ut och gå!” och ”Upp och vakna” (T. 1993b:1; 1994:1), som ligger närmast VP-satser. I *Hitta på!* är alla verb infinita, men en återkommande formel har en infinitivfras som objekt, jfr ”Hitta på att / baka kaka” (T. 1993a:9). Som visades i 3.2. (figur 2h) analyseras i generativ grammatik infinitivfraser som CP-strukturer, med infinitivmärket i C⁰ och *PRO* på subjektsplats, se också Lyngfelt (2002:48–50) som argumenterar för en sådan analys. Lyngfelt påpekar att både infinitivmärket och subjunktionen föregår satsadverbial, vilket talar för att de står på samma plats i satsstrukturen. De fem infinitivfraserna i *Hitta på!* är alltså CP-strukturer. Samtidigt förefaller de mindre komplexa än CP-satser med subjekt; de förutsätter ingen verbflytt eller kännedom om negationsplacering. Utan infinitivmärket återstår en enkel VP-struktur: *Hitta på baka kaka*. Jag finner därför anledning att skilja CP-fraserna från CP-satser och markerar fraserna CP_{INF}. I samma bok förekommer negerad VP: ”Inte ramla / hoppa tå” (T. 1993a:6). I *Varför då?* förekommer enstaka VP-satser, t.ex. ”Titta solen” och ”Inte fråga!” (T. 1994:1, 25) och ”sken-VP-satser” i de uppdelade bisatserna, se kursivering: ”För att fågeln vill // *Flyga flaxa / Se på stan*” (T. 1994:5–6).

Tre av böckerna i *Knacka på!*-serien innehåller många finita yttranden. Endast sju av dessa är dock otvetydiga CP-satser fördelade på sex bisatser och en inverterad huvudverbssats: ”Ute regnar / himmel grå” (T. 1993a:1). Åtta satser är satser av typen ”subjekt + finit verb”. De kan vara VP, IP eller CP. Ett tjugotal yttranden är subjektlösa finita deklarativer, jfr ”Kastar kudde” (T. 1992:14), för vilka alla frasnivåer är möjliga. En hjälpverbssats har inverterad ordföljd och är således antingen IP eller CP, ”Ska vi gå / och hälsa på?” (T. 1992:1). Fem hjälpverbssatser har rak ordföljd. De skulle kunna analyseras som CP eller VP, men de är också identiska med den typ av IP-satser med hjälpverbet i I⁰ som barnen i målgruppen verkar producera.

7.4.3. *Catarina Kruusval*

Kruusval använder genomgående finithet i sina böcker. I *Ellen och Olle*-serien är alla verbformer finita, men ingen sats är otvetydig IP eller CP, då alla satser är jakande deklarativer med rak ordföljd, som också är möjliga i VP: ”Ellen cyklar”, ”Olle kör bil” (K. 2002a:2; 2005b:6). Inga

mer komplexa strukturer som hjälpverbssatser, negerade yttranden, inverterade satser eller bisatser förekommer i böckerna.

Lilla Tulla-böckerna präglas av komplexa strukturer, som kräver närvaro av funktionella kategorier – i många fall CP. Fyra huvudverbssatser är isolerade bisatser. Inverterade satser med topikaliserat objekt eller adverbial förekommer i fem satser. En av dem är en CP_{A+erg}-sats, ”Sedan kommer farmor” (K. 2000b:21). I övrigt rör det sig om entydiga CP-strukturer, i ett fall dessutom en negerad sats: ”Snart behöver inte Tulla blöja mer” (K. 2001a:3). Ytterligare ett negerat yttrande är en CP-sats: ”Gråt inte, Tulla” (K. 2000a:15).

Förutom dessa tio CP-huvudverbssatser, förekommer ett tjugotal tvetydiga huvudverbssatser, dels satser med rak ordföljd, ”Lilla Tulla gräver i sanden” (K. 2000b:1), för vilka alla frasnivåer är möjliga, dels tvetydiga imperativer, t.ex. ”Titta!” ”Kom till mig!” (K. 2000a:9; 2000b:9), som kan vara CP- eller VP-satser. Ett yttrande är otvetydigt VP: ”Inte stå vid spisen!” (K. 2000a:3). Närmare fyrtio satser är anföringsyttranden. Som redovisats betraktar jag anföringssatsen som ett formelliknande påhäng till repliken. Tre fjärdedelar av anföringsyttrandena har en isolerad nominalfras som replik och skulle kunna produceras inom ramen för en VP-grammatik. De övriga har en hel sats som replik; här tas anföringarna upp likställda med andra verbytttranden. Hela anföringsyttrandet ”X, säger Y” ses inte som mer komplext än anföringen, X.

Mer än en fjärdedel av verbytttrandena, trettiofem satser, är hjälpverbssatser. Sådana är, som konstaterats, tidiga i barnspråket. Här rör det sig dock i hög grad om komplexa hjälpverbssatser. Två är bisatser och därmed CP-satser. Elva hjälpverbssatser är inverterade CP-satser; sex av dem har topikaliserat adverbial och en sats är en frågeordsfråga. Fyra inverterade satser med ensamt hjälpverb är negerade med topikaliserat objekt, jfr ”Det vill inte Tulla” (K. 2000b:11). Två av hjälpverbssatserna är negerade satser, där IP (eller CP) måste vara involverad. Övriga tjugo hjälpverbssatser är jakande satser med rak ordföljd, dvs. satser som skulle kunna vara CP eller VP, men samtidigt verkar sammanfalla med barns IP-hjälpverbssatser.

7.5. Hur barnspråksnära skriver författarna?

Författarna i min undersökning skriver på mycket olika sätt. Barbro Lindgren använder huvudsakligen hela satser med subjekt, verb, komplement eller adverbial och när hon förenklar genom utelämnning av

led/frasdelar (i *Max*-böckerna) ligger förenklingen på frasnivå, där prepositioner och verbpartiklar utesluts, i enlighet med målgruppens språk. De verblösa kopulasatserna, jfr figur 5, och VS-satserna innebär förenkling på satsnivå och bidrar till barnspråksnärlighet. Målgruppens subjektslösa yttranden efterliknas i några utpekande yttranden, t.ex. ”Titta Max” (L. 1981:2), men i övrigt har alla satser utsatt subjekt. I *Max*-böckerna är endast en sats otvetydig CP. I övrigt undviks bisatser och andra konstruktioner som kräver CP. Endast en sats är otvetydigt VP. Många satser är således tvetydiga. En stor andel är hjälpverbssatser och troliga IP-satser; hälften av dem är negerade och måste vara IP eller CP. Språket i *Max*-böckerna ligger nära målgruppens språk. Trots finitet är satserna ur ett generativt perspektiv enkla; i mycket få fall krävs CP. Många av satserna sammanfaller med de IP-hjälpsverbssatser, som åtminstone de äldsta barnen i målgruppen kan antas producera.

Många av satserna i *Här är det lilla huset* är korta och enkla satser som är förenliga med VP-grammatik (”Hönan får en mask / KAKAKA säger hönan” L. 1994b:21) I ett avseende är boken mer avancerad än *Max*-böckerna; de inverterade satserna har topikaliserat led. Det rör sig dock i huvudsak om en återkommande formel som barnet vänjs vid och den är dessutom en CP_{A+erg}-konstruktion, dvs. något tvetydig i en generativ analys. En inverterad sats är otvetydig CP och mycket komplex med dubbla adverbial på satsadverbialsplatsen. Kopulayttrandena har utsatt verb, jfr figur 6, inga satser är subjektslösa och samordnade satser förekommer. Sammantaget noteras ett större avstånd till målgruppens språk än i *Max*-böckerna.

Till skillnad från Lindgren använder Tidholm i mycket stor utsträckning subjektslösa, tvåledade satser. Tidholms *Nalle Hej!*-serie är den enklaste serien i min undersökning och förmodligen den som ligger närmast målgruppens språk. Med några få undantag är yttrandena otvetydiga VP-satser och författaren nyttjar barnspråksnära konstruktioner som subjektlöshet, verblösa kopulasatser, isolerade nominalfraser, jfr figur 7– allt inom en tvåordsram.

I *Knacka på!*-serien är språket mer komplext, då verbyttandena utgör en större andel, jfr figur 8, och då de i hög grad är finita. Som vi sett handlar det dock bara om sju otvetydiga CP-satser med samma mönster (*För att* [...]). Många subjektslösa deklarativer ger ett barnspråksnära intryck och ett antal hjälpverbssatser antyder IP-användning. Även otvetydiga VP-satser förekommer. En intressant konstruktion är VP-yttrandena med en infinitivfras som komplement, typen *Hitta på att baka kaka*. Då infinitivfrasen är en CP-struktur, CP_{INF}, är de fem yttrandena komplexa och avancerade för målgruppen. Jag förmodar att

satstypen är ett resultat av författarens stilistiska strävan. Motsvarande VP-struktur, *Hitta på baka kaka* ger inte samma rytm åt texten. Liksom *Sen kommer [...]* hos Lindgren återkommer konstruktionen *Hitta på att [...]* som en formel, så att den nöts in hos barnet.

I böckerna om Ellen och Olle förekommer många barnspråknära isolerade nominalfraser, jfr figur 9. I verbyttandena använder Kruusval både treledade satser som Lindgren och tvåledade satser som Tidholm. Verbyttandena är homogena: endast rak ordföljd subjekt + finit verb (+ verbpartikel/objekt) förekommer. Härvidlag avviker hennes språk från såväl de övriga författarnas språk som målgruppens språk. Hos Lindgren bryter de barnspråksnära VS-satserna av det dominerande subjekt-verb-mönstret, och hos Tidholm dominerar de barnspråksnära VO- och VA-yttandena. Inga satser i *Ellen och Olle*-böckerna är otvetydiga CP eller IP.

Låt oss jämföra Kruusvals och Tidholms tvåordssatser – SV kontra VO/VA. Barn använder båda dessa strukturer. Ur ett generativt perspektiv är dock Kruusvals tvåordsyttanden mer komplexa än Tidholms. Hos Kruusval är satserna finita och sammanfaller med CP-satser (även om såväl IP- som VP-analys är tänkbar). I Tidholms *Nalle Hej!*-serie är tvåordsyttandena med få undantag icke-finita VP-satser. ”Äta mat” (T. 2000:1) är därmed enklare än ”Ellen krattar” (K. 2002a:8). I *Knacka på!*-serien är tvåordsyttanden visserligen finita, men de är subjektlösa, vilket ligger i linje med målgruppens språk. *Ellen och Olle*-böckerna har tydligast av böckerna i mitt material karaktären av pekböcker och många isolerade nominalfraser ger ett enkelt intryck. Konstruktionen med subjekt och finit verb är dock inte så enkel som första anblicken antyder – den minimerade yttrandelängden till trots.

I böckerna om *Lilla Tulla* är språket mycket komplext med en stor andel CP-satser, fördelade på många olika satstyper: bisatser, inverterade satser i huvudverbs- och hjälpverbskontext och negerade yttranden. Om barnet skall tillgodogöra sig bokens språkliga innehåll torde krävas en CP-grammatik. Hos Lindgren och Tidholm, där samma CP-struktur återkommer som en formel, kan man tänka sig att CP-strukturerna är mer lättillgängliga. Endast ett yttrande i *Lilla Tulla*-böckerna är ett entydigt VP-yttrande ”Inte stå vid spisen!” (K. 2000a:3). Ett tjugotal hjälpverbssatser med rak ordföljd, som tyder på IP, väger inte upp det komplexa intrycket i *Lilla Tulla*-böckerna. Det tjugotal huvudverbsyttanden som formellt skulle kunna vara VP är i stor utsträckning satser som p.g.a. sin längd upplevs som komplicerade, jfr ”Pappa leker med Tulla istället” (K. 2000b:11). Dessutom förekommer inte barnspråksnära drag som VS, subjektlösa deklarativer och verblösa kopula-

yttranden. Många tempusbildande hjälpverb visar också på ett avstånd till målgruppens språk.

Sammanfattningsvis använder alla författarna i sina enklare bokserier ett språk som ur generativt perspektiv torde ligga nära målgruppens språk. Tidholm använder icke-finithet och Lindgren och Kruusval finita men enkla satser som inte kräver CP. Lindgren använder frekvent negerade hjälpverbssatser med rak ordföljd – en barnspråksnära konstruktion vars höga frekvens i tidigt barnspråk får sin förklaring med Håkansson och Dooley Collbergs analys IP-sats. I författarnas mer avancerade bokserier, är avståndet till målgruppens språk något större. Kruusval använder ett mycket komplext språk i *Lilla Tulla*-böckerna, som ur ett generativt perspektiv är långt svårare än det språk målgruppen förmår producera. Lindgren använder i *Här är det lilla huset* topikaliserade CP_{A+erg}-satser (och en CP-sats) i stället för barnspråksnära VS-satser, inga yttranden är subjektlösa, samordnade satser förekommer och kopulasatserna har utsatt verb. Trots att många yttranden är korta satser som är förenliga med en VP-grammatik, torde språket i boken vara något mer avancerat än det som målgruppen producerar. Upprepningen av strukturer gör att jag ändå betraktar boken som lättillgänglig. Hos Tidholm finns också några CP-satser och CP_{INF}. Helhetsintrycket är dock att *Knacka på!*-serien motsvarar målgruppens språknivå, då författaren också använder otvetydiga VP-yttranden, IP-hjälpsatser och enkla, subjektlösa yttranden, som varvas med isolerade nominalfraser och verblösa kopulasatser.

Det finns här anledning att upprepa att barnets inre grammatik rimligen är mer avancerad än vad deras språkproduktion antyder. En delvis haltande korrelation barnboksspråk – barnspråk i delar av materialet kan dessutom bero på att författarna tänker sig en annan målgrupp än den (barn upp till 2 år) som anges på listan från Regionbibliotek Västra Götaland.

8. Avslutande diskussion

Vi har nu studerat språket hos tre barnboksförfattare som använder mycket olika strategier för att anpassa sina texter efter barnens språkförmåga. En slutsats jag drar av studien är, att de författare som förhåller sig mest fria till kravet på ”korrekthet” också skriver mest barnspråksnära. Barbro Lindgren tillåter i *Max*-böckerna VS-satser, en satstyp som över huvud taget inte ansågs existera förrän i början på 1980-talet, och som knappast används i konventionellt skriftspråk. Hon utesluter även verbpartiklar och prepositioner i sin strävan efter anpassning. I *Här är det lilla huset*, där Lindgren skriver mer korrekt, är språket mer komplext och mindre anpassat efter målgruppens språknivå. Tidholm tillåter sig också att utesluta prepositioner och andra grammatiska ord och använder ett språk av barnspråksnära, subjektlösa meningsfragment. I hög grad använder hon också icke-finita satser. Kruusval, som skriver helt korrekt vuxenspråk, använder ett mycket komplext språk i *Lilla Tulla*-böckerna, som inte motsvarar målgruppens språknivå. I *Ellen och Olle*-böckerna är språket enkelt, men den genomgående satskonstruktionen ”subjekt + finit verb (+ objekt)” speglar inte barnens språk med omväxlande rak och omvänd ordföljd, omväxlande SV- och VO-/VA-yttranden.

Det fria förhållningssättet till korrekthet hos Lindgren och Tidholm medför dessutom stilistiska vinster. Lindgrens språk kännetecknas (i *Max*-böckerna) av fart och fläkt; VS-satserna och avsaknaden av verbpartiklar och prepositioner uppmanar till dramatiserad läsning. Tidholms språk är enkelt – men synnerligen konstnärligt. Meningsfragment bildar en dynamisk helhet; det elliptiska, rytmiska språket ger texterna en poetisk prägel.

”Barnspråksnäret och stilistik i all ära – men måste man ändå inte skriva korrekt när man skriver för barn?” undrar nu vän av ordning. Det är en intressant invändning. När vi pratar med små barn anpassar vi vårt talspråk. Vi talar i kortare meningar och tillåter reducerade satskonstruktioner. Forskning visar också att sådan barnanpassad kommunikation gynnar barnens språkutveckling, se t.ex. Håkansson (1998:98–101), Arnberg (2004:79–80). För skriften tycks – av oklar anledning – andra principer gälla; där måste språket vara korrekt. För mig är det

svårt att förstå varför ett yttrande som ”Kommer vovven” eller ”Äta mat!” fungerar bra när vi pratar med ett litet barn, men inte inte när vi läser en bok. Är det inte troligt att språklig anpassning är av godo även på skriftens område– och att ett barnspråksnära språk i barnets första böcker dessutom ger en mjuk ingång till böckernas värld?

Slutligen är det värt att notera att de författare som utmanar språkliga konventioner också motivmässigt är nyskapande. Rhedin (2004:60–61) beskriver hur *Max*-böckerna markerade en brytning med den social-realistiska traditionen under 1970-talet där barnböckerna berättades ur den allvetande vuxnes perspektiv. Ingen av böckerna i mitt material är berättade ur ett tydligt uppifrån-perspektiv, men det råder ändå inbördes skillnader mellan böckerna. I *Max*-böckerna är perspektivet tydligt barnets, Max'. I Tidholms böcker som saknar det traditionella huvudpersonskonceptet är perspektivet närmast det ”läsande” barnets – ett mycket spännande grepp.¹ Hos Kruusval anas en strävan att utgå från barnets perspektiv, men närvaron (i *Lilla Tulla*-böckerna) av vuxna som vet bäst skymmer i bland barnets perspektiv. Likaledes är det kanske ur de vuxnas perspektiv det är naturligt att Olle kör bil och lådbil, medan Ellen cyklar och åker rutschbana?

Även text–bild-relationen är mest dynamisk hos Lindgren och Tidholm. Språket i Lindgrens *Max*-böcker samspelar med bilden i en sådan relation som beskrivs av Rhedin (2004:61–63): Texten är återhållsam, så att skeendet förstås genom text *och* bild. En liknande relation mellan text och bild råder hos Tidholm. I boken *Knacka på!* får bilden dessutom en interaktiv funktion, då barnet uppmanas att knacka på bilderna av dörrarna. I *Nalle Hej!*-serien speglar bilden i högre grad texten, men ibland skruvar bilden till en situation, som i *Mera mat!* där flickan plötsligen inte äter, utan badar i nyponsoppa. Hos Kruusval följer bilden mer exakt texten, men även här finns utrymme för bilden att ge tilläggsinformation; i vissa fall på ett sådant sätt att läsaren kan ana vad som skall hända.

Sammanfattningsvis använder Lindgren och Tidholm i huvudsak ett målgruppsnära språk – som samtidigt ger stilistiska vinster. Det nyskapande språket går hand i hand med motivmässig framsynthet, perspektivet är barnets, och en dynamisk text–bildrelation. Kruusvals barnböcker är mer traditionella i såväl språkbehandling som motiv.

---

¹ I en intervju med Tidholm framgår att hon medvetet skapar böcker utan huvudperson, eftersom hon betvivlar att de minsta barnen identifierar sig med andra; i stället vill hon göra barnet som läser till huvudperson (Sörenson 2001:17–18).

Material

- Kruusval, Catarina 2000a. *Lilla Tulla kan*. Stockholm: Eriksson & Lindgren.
- Kruusval, Catarina 2000b. *Lilla Tulla vill inte*. Stockholm: Eriksson & Lindgren.
- Kruusval, Catarina 2001a. *Lilla Tulla får en potta*. Stockholm: Eriksson & Lindgren.
- Kruusval, Catarina 2001b. *Lilla Tulla hjälper till*. Stockholm: Eriksson & Lindgren.
- Kruusval, Catarina 2002a. *Ellen och Olle leker*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Kruusval, Catarina 2002b. *Ellen och Olle äter*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Kruusval, Catarina 2005a. *Ellen och Olle badar*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Kruusval, Catarina 2005b. *Ellen och Olle åker*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Lindgren, Barbro 1981. *Max nalle*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Lindgren, Barbro 1982. *Max balja*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Lindgren, Barbro 1986. *Max potta*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Lindgren, Barbro 1994a. *Max napp*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Lindgren, Barbro 1994b. *Här är det lilla huset*. Stockholm: Eriksson & Lindgren.
- Tidholm, Anna-Clara 1992. *Knacka på!* Stockholm: Alfabetabok.
- Tidholm, Anna-Clara 1993a. *Hitta på!* Stockholm: Alfabetabok.
- Tidholm, Anna-Clara 1993b. *Ut och gå!* Stockholm: Alfabetabok.
- Tidholm, Anna-Clara 1994. *Varför då?* Stockholm: Alfabetabok.
- Tidholm, Anna-Clara 1997. *Nalle Hej!* Stockholm: Alfabetabok.
- Tidholm, Anna-Clara 1999. *Läsa bok*. Stockholm: Alfabetabok.
- Tidholm, Anna-Clara 2000. *Mera mat!* Stockholm: Alfabetabok.
- Tidholm, Anna-Clara 2002. *Lite sjuk*. Stockholm: Alfabetabok.

Referenslista

- Arnberg, Lenore 2004 [1988]. *Så blir barn tvåspråkiga. Vägledning och råd under förskoleåldern*. 2 uppl. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Bloom, Paul 1990. Subjectless Sentences in Child Language. *Linguistic inquiry*. Volym 21, nr 4. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press. S. 491–504.
- Brown, Roger 1973. *A First Language. The Early Stages*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Dahlbäck, Hans & Karina Vamling 1983. ”Tog han då foto”: Ett syntaktiskt fenomen i malmöitiskt talspråk. Lund: Inst. för lingvistik. [Opubl.]
- Edström, Vivi 1977. Om barnlitteraturforskning. *Tidskrift för litteraturvetenskap*. Nr 1, årgång 6. Lund: Föreningen för utgivande av Tidskrift för litteraturvetenskap. S. 3–14.
- Edström, Vivi 1991 (red). *Vår moderna bilderbok*. (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet 40). Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Edström, Vivi 1994. *Barnbokens form. En studie i konsten att berätta*. (Skrifter utgivna av Svenska Barnboksinstitutet 11.) 2 uppl. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Edström, Vivi 1997. *Astrid Lindgren och sagans makt*. (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet 62.) Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Gregersen, Torben 1974. Småbørnsbogen. I: Møller Kristensen, Sven & Preben Ramløv (red). *Børne- og ungdomsbøger. Problemer og analyser*. 2 uppl. Köpenhamn: Nordisk förlag.
- Hene, Birgitta 1984. *Den dyrkade Lasse och stackars lilla Lotta. En syntaktisk–semantisk studie av personbeskrivande adjektiv och adverb i populära ungdomsböcker*. (Umeå Studies in the Humanities 64.) Umeå: Acta Universitatis Umensis.
- Håkansson, Gisela 1991. ”Pure inversion” in Swedish child language. I: Alahuhta, Eila (ed): *The Third Nordic Child Language Symposium, Oulu 7–8 december 1990*. (Publications of the Department of Logopedics and Phonetics 6). S. 199–205.
- Håkansson, Gisela 1994. Verb-initial Sentences in the Development of Swedish. *Working Papers 42*. Lund University, Dept of Linguistics. S. 49–65.

- Håkansson, Gisela 1998. *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, Gisela & Sheila Dooley Collberg 1994. The Preference for Modal + Neg: An L2 Perspective Applied to Swedish L1 Children. *Second Language Research*. Volym 10, nr 2. S. 95–124.
- Håkansson, Gisela & Ulrika Nettelbladt 1993. Developmental Sequences in L1 (normal and impaired) and L2 Acquisition of Swedish Syntax. *International Journal of Applied Linguistics*. Volym 3, nr 2. S. 131–157.
- Jaukkuri, Birgitta 1971. *En undersökning av språket i några barnböcker*. Umeå universitet: Meddelanden från Avdelningen för nordiska språk vid Umeå universitet.
- Jordens, Peter. Utterances without Function Words: Comment on Christer Platzack's paper. *Nordic Journal of Linguistics*. Volym 13, nr 2. S. 127–133.
- Klingberg, Göte 1964. *Svensk barn- och ungdomslitteratur 1591-1839 : en pedagogikhistorisk och bibliografisk översikt*. Stockholm: Natur & kultur.
- Klingberg, Göte 1968. *Språklig-stilistisk struktur i barn- och vuxenlitteratur : kvantitativa undersökningar över den pedagogiska adaptationen*. Pedagogiska institutionen, Lärarhögskolan i Göteborg
- Klingberg, Göte 1972. *Barnlitteraturforskning – en introduktion*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Klingberg, Göte 1991. *Till gagn och nöje: svensk barnbok 400 år*. (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet 38). Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Kåreland, Lena 1999. *Modernismen i barnkammaren. Barnlitteraturens 40-tal*. (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet 66). Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Kåreland, Lena 2001. *Möte med barnboken. Linjer och utveckling i modern svensk barn- och ungdomslitteratur*. 2 uppl. (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet 50). Stockholm: Natur och Kultur.
- Lange, Sven 1974. *En preliminär grammatisk analys av språket hos Freja från 20 till 41 månaders ålder. Del 1. Freja 1-5. Ålder 20–22 månader (PM nr. 5)*. Stockholms universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Lange, Sven 1975. *En preliminär grammatisk analys av språket hos Freja från 20 till 41 månaders ålder. Del 2. Freja 6–10. Ålder 22–24 månader (PM nr. 8)*. Stockholms universitet: Institutionen för nordiska språk.

- Lange, Sven 1976. *En preliminär grammatisk analys av språket hos Freja från 20 till 41 månaders ålder. Del 3. Freja 11–15. Ålder 25–27 månader (PM nr. 10)*. Stockholms universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Lange, Sven & Kenneth Larsson 1972. Syntaxen i en 20–22 månader gammal flickas spontana tal. *Folkmålsstudier* 23. S. 117–142.
- Lange, Sven & Kenneth Larsson 1973. *Syntactical Development of a Swedish Girl Embla, between 20 and 42 months of age. Part 1. Age 20–25 mo (Report n:o 1)*. Stockholms universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Lange, Sven & Kenneth Larsson 1977. *Studier i det tidiga barnspråkets grammatik (PM nr. 11)*. Stockholms universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Larsson, Kenneth 1975. *En preliminär analys av språket hos Tor från 20 till 43 månaders ålder. Del 1. Tor 1–5. Ålder 20–22 månader (PM nr. 6)*. Stockholms universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Larsson, Kenneth 1977. *En preliminär analys av språket hos Tor från 20 till 43 månaders ålder. Del 2. Tor 6–10. Ålder 23–26 månader (PM nr. 9)*. Stockholms universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Lindström, Jan & Susanna Karlsson 2005. Verb-first Constructions as a Syntactic and Functional Resource in (Spoken) Swedish. *Nordic Journal of Linguistics* 28.1. Cambridge University Press. S. 97–131.
- Lundqvist, Aina 1992. *Språklig anpassning. Syntaktisk analys av ett barnboks-material*. (Nordistica Gothoburgensia 15.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Lyngfelt, Benjamin 2002. *Kontroll i svenskan: den optimala tolkningen av infinitivers tankesubjekt*. (Nordistica Gothoburgensia 25.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Magnusson, Erik 2007. *Gränsöverskridande koordination. Syntaktisk förändring i äldre svenska*. (Nordistica Gothoburgensia 28) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Mörnsjö, Maria 2002. *V1 Declaratives in Spoken Swedish. Syntax, Information Structure and Prosodic Pattern*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Serie A, nr 59.) Lund: Institutionen för nordiska språk.
- Pettersson, Åke 1985 [1977]. *Barnspråk. I: Pettersson, Åke & Lennart Badersten Språk i utveckling*. 2 uppl. Malmö: Liber. S. 88–137
- Platzack, Christer 1990. A Grammar without Functional Categories: A Syntactic Study of Early Swedish Language. *Nordic Journal of Linguistics*. Volym 13, nr 2. S. 107–126.

- Platzack, Christer 1993. Functional Categories and Early Swedish. I: Meisel, J.M. (utg.) *The Acquisition of Verb Placement. Functional Categories and V2 Phenomena in Language Acquisition*. Dordrecht: Kluwer. S. 63–82.
- Platzack, Christer 1998. *Svenskans inre grammatik – det minimalistiska programmet. En introduktion till modern generativ grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Plunkett, Kim & Sven Strömquist 1990. *The Acquisition of Scandinavian Languages*. (Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics). Göteborg: Department of Linguistics.
- Rhedin, Ulla 2001. *Bilderboken – på väg mot en teori*. 2 uppl. (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet 45.) Stockholm: Alfabeta.
- Rhedin, Ulla 2004. *Bilderbokens hemligheter*. Stockholm: Alfabeta.
- Rizzi, Luigi 2005. On the Grammatical Basis of Language Development. A case study. I: Cinque, G & R. Kayne (eds.) *Handbook of Comparative Syntax*. New York: Oxford University Press. S. 70–109.
- SAG = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg, & Erik Andersson 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Svenska Akademien/Norstedts ordbok. Band 4.
- Svensson, Ann-Katrin. *Barnet, språket och miljön. Från ord till mening*. Lund: Studentlitteratur.
- Sörenson, Margareta 2001. *För de allra små! Om att uppleva böcker, teater, film, konst och musik när man är liten*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Bilaga: Rekommenderade böcker för barn upp till 2 år¹

Rim & ramsor, sagor & visor

Barnens första bok

Barnens första sånger: CD

Dunkeli Dunkeli Doja (Barnens älsklingar)

Den blå barnkammarboken

Den vita barnkammarboken

Flyg lilla fjäril: rytmik och rörelsesånger för de små. Bok + 2 CD

Här kommer en liten mus: rim och fingerramsor i urval

Imse vimse spindel: rim och ramsor för de minsta

Min skattkammare 1. Rida rida ranka

Pekböcker och bilderböcker

Andersson, L.

Kaninböckerna

Kruusval, C.

Böckerna om Lilla Tulla

Böckerna om Ellen och Olle

Lindgren, B.

Böckerna om Max

Här är det lilla huset

Lindenbaum, P.

Säger hunden?: en djurbilderbok

Nilsson, U.

Brum, pling, hallå!

Tidholm, A-C.

Knacka på!

Läsa bok

Lite sjuk m.fl.

Widerberg, S.

Kuddar, kuddar, kuddar

Stolar, stolar, stolar

Snö, snö, snö

---

¹ Lista utgiven av Regionbibliotek Västra Götaland i samråd med Barnhälsovården och regionens barnbibliotekarier maj 2005.